

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΣΤ' • ΤΕΥΧΟΣ 54 • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1982 • ΚΙΣΛΕΒ 5743

«Ἐπίστρεψον ἡμᾶς, Κύριε, πρὸς σέ καί θέλομεν ἐπιστραφῆ.
Ἀνανέωσον τὰς ἡμέρας ἡμῶν ὡς τὸ πρότερον», (Θρησκ. 5:4).

השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΒΙΩΣΙ Η ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ

ΜΕΤΑΞΥ τῶν ἄρθρων τοῦ τεύχους αὐτοῦ περιλαμβάνονται καί μερικά στοιχεῖα γιά τήν Ἰσραηλιτική Κοινότητα Ἰερτα. Μιά Κοινότητα πού σήμερα ὄχι μόνο δέν ὑπάρχει σάν ἀνθρώπινη παρουσία, ἀλλά καί πού τά στοιχεῖα πού τήν ἀφοροῦν ἔχουν ἐντελῶς καταστραφῇ, ἔχουν ἀμετάκλητα χαθῇ. (Γί' αὐτόν, ἄλλωστε, τό λόγο τά ὅσα γράφουμε εἶναι καί λιγοστά καί ἀτελῇ).

Σ' ΕΝΑ ΜΟΝΟΝ ΣΗΜΕΙΟ αὐτῆς τῆς παλιᾶς ἐβραϊκῆς παρουσίας στήν Ἰερτα θέλουμε νά σταθοῦμε: στό πόσο ἀδελφικά, στό πόσο ἀγαθά οἱ ὁμόθρησκοί μας ζοῦσαν μέ τούς Χριστιανοὺς τῆς πόλεως αὐτῆς. Ὅλοι μαζί δούλευαν καί δημιουργοῦσαν γιά τό ἀτομικό συμφέρον ἀλλά καί γιά τήν κοινή πρόοδο.

Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ἸΕΡΤΑ, ὅπως — ἄλλωστε — καί στίς ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος, κυλοῦσε χωρίς προβλήματα. Ἑβραῖοι καί Χριστιανοί εἶχαν ἀρμονική συμβίωσι. Μιά συμβίωσι πού στήν Ἰερτα ἄρχισε ἀπό τόν 11ο περίπου αἰῶνα, μέχρις ὅτου βάνουσα διεκόπη ἀπό τή χιτλερική θηριωδία.

ΑΥΤΗ Η ΟΜΑΛΗ ΣΥΜΒΙΩΣΙΣ, πού συνεχίζεται καί σήμερα σ' ὅσες πόλεις τῆς χώρας ὑπάρχουν ἰσραηλιτικές Κοινότητες, ἀποτελεῖ τήν καλύτερη ἀπάντησι σ' ὅλους ἐκείνους πού γιά σκοποὺς ὑποπτους καί ἰδιοτελεῖς προσπαθοῦν νά δημιουργήσουν προβλήματα ἢ νά φέρουν στήν ἐπιφάνεια θέματα πού δέν ὑπάρχουν. Ἡ ἔμπρακτη συμβίωσις δίνει τήν καλύτερη ἀπάντησι σ' ὅσους ἀποτολμοῦν ἀπρέπειες...

Θρησκεία καί Πολιτική στήν Ἱερουσαλήμ

Θρησκευτικά, πολιτικά καί γεωγραφικά προβλήματα τῆς Ἀγίας Πόλεως τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τοῦ Μωαμεθανισμοῦ

Κάθε σοβαρή συζήτηση περί τῆς Ἱερουσαλήμ, ἰδιαίτερα σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τή σπουδαιότητα τῆς πόλεως γιά τίς τρεῖς μονοθεϊστικές θρησκείες (Χριστιανισμό, Μωαμεθανισμό, Ἰουδαϊσμό), εἶναι θέβαιον ὅτι θά προκαλέσει διαμάχες. Τοῦτο διαφάνηκε μέ σαφήνεια σέ μιά σειρά διαλέξεων πού ἔδωσε τόν Μάρτιο τοῦ 1981 ὁ καθηγητής κ. Thomas A. Idinopoulos στό Οἰκουμενικό Ἰνστιτούτο Θεολογικῶν Ἐρευνῶν στήν Tantur, στά νότια προάστια τῆς πόλεως.

Κατά τή διάρκεια σεμιναρίου μέ θέμα: «Μορφές θρησκευτικοπολιτικῆς διαμάχης καί ἀποφασιστικότητας μεταξύ Ἑβραίων, Χριστιανῶν καί Μουσουλμάνων στήν Ἱερουσαλήμ - Μιά ἱστορική καί φαινομενολογική ἐρευνα», ὁ καθηγητής Idinopoulos, ὁ ὁποῖος διδάσκει θρησκευτικά στό Miami University τοῦ Oxford, Ohio, ἀφιέρωσε πέντε διαλέξεις ἐπὶ τῶν διεκδικήσεων τῶν διαφόρων ομάδων στήν Ἀγία Πόλη καί πῶς αὐτές ἐκφράζονται μέσω τῆς θρησκευτικῆς καί πολιτικῆς συμπεριφοράς τους. Τήν κάθε διάλεξη ἀκολούθησε συζήτηση μέ τή συμμετοχή τοῦ ἀκροατηρίου πού ἀπαρτιζόταν ἀπό ἐκκλησιαστικούς ἐκπροσώπους, θεολόγους καί Ἰσραηλίτες καί Χριστιανούς - Εὐρωπαίους καί Ἀραβες - λαϊκοὺς.

Μιά βασική ὑπόθεση τῶν διαλέξεων ἦταν ἡ ἀδυναμία, ὅταν ἀσχολοῦμαστε μέ τήν Ἱερουσαλήμ, τοῦ διαχωρισμοῦ τῆς θρησκείας καί τῆς πολιτικῆς. Γιά τήν ἐδραίωση αὐτῆς τῆς θέσεως ὁ κ. Idinopoulos συνάθροισε ἕνα πλουσιότατο ὕλικό ἀπό στοιχεῖα καί μαρτυρίες γεγονότων. Ἀκόμη καί τὰ προφητικά ὁράματα τοῦ Ἡσαία, παρατήρησε, συνδυάζουν τήν πνευματική καί τήν πολιτική ἐπανασυμφιλίωση τοῦ Ἑβραίου καί τοῦ Ἑθνικοῦ, ὡς καί τοῦ δημιουργήματος μέ τό Δημιουργό. Καί παρόλον ὅτι ἡ παραχώδης ἱστορία τῆς πόλεως φαίνεται νά διαψεύδει αὐτό τό ὄραμα, ἔχει, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀνακουφίσει ἐπὶ αἰῶνες τοὺς πιστοὺς ὄλων τῶν θρησκειῶν.

Ἡ σημασία τῆς Ἱερουσαλήμ γιά τοὺς Ἑβραίους

Ἡ ἐβραϊκή προσήλωση στήν Ἱερουσαλήμ ἐκφράζει ἐξίσου, ἂν ὄχι περισσότερο, τήν ὁδύνῃ γιά τήν ἀπώλεια τῆς πόλεως, ὅπως ἐπίσης ἀποτελεῖ ἕνα μνημεῖο τῆς ἐνότητος ἡ τῆς ἐλπίδας γιά τήν ἀποκατάστασή της. Ἡ καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ, τό 70 κ.π., ὑπῆρξε μιά τραυματική ἐμπειρία γιά τοὺς Ἑβραίους. Ἐπινόησαν, παρά ταῦτα, τήν ἐνσωμάτωση τῆς ἀπώλειας αὐτῆς στό καθημερινό θρησκευτικό τελετουργικό καί τίς προσευχές, ὥστε ποτέ νά μή ξεχάσουν τήν κεντρικότητα τῆς πόλεως σάν ἕνα σύμβολο ἢ μιά πραγματικότητα. Ἀναφερόμενος στόν καθηγητή Werblowsky, τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πανεπιστημίου, ὁ ὁμιλητής τόνισε ὅτι ἡ Ἱερουσαλήμ κατέστη τό κύριο σύμβολο γιά τή διεσπαρμένη ἐβραϊκή κοινότητα, ἡ δέ ἀναμενόμενη ἀποκατάστασή της θεωρεῖται ἀπό τὰ

ἀπό μακροῦ διωχθέντα τέκνα τῆς ὡς σύμβολο τῆς παλιννοστήσεώς τους. Τόσο βαθιά ἐμποτίσθηκαν ἀπό αὐτό τό δεσμό ὥστε σήμερα θρησκευόμενοι καί μὴ θρησκευόμενοι Ἰσραηλίτες ἔλκονται βαθύτατα ἀπό τήν ἰδέα αὐτῆς τῆς πόλεως καί ἐνδιαφέρονται γιά τήν Ἱερουσαλήμ.

Ἡ σημασία τῆς Ἱερουσαλήμ γιά τοὺς Χριστιανούς

Γιά τοὺς Χριστιανούς ἡ πόλη ἐμπνέει, κυρίως, θεολογικούς δεσμούς, πού ἔχουν σάν ἐπίκεντρο τῆ ζωῇ, τήν ἀποστολή, τή σταύρωση καί τήν ἀνάστασή τοῦ Ἰησοῦ. Κατά τή διάρκεια τῶν αἰῶνων ἀναπτύχθηκαν στή χώρα ποικίλες χριστιανικές κοινότητες πού ἐξυπηρετοῦσαν σάν κέντρα προσευχῆς καί συλλογισμοῦ, ὅπως ἐπίσης καί σάν καταλύματα καί ἄλλες μορφές συμπαραστάσεως πρὸς τοὺς προσκυνητές πού ἐπισκέπτονταν τοὺς Ἁγίους Τόπους, τοὺς σχετιζόμενους μέ τόν ἱδρυτὴ τῆς πίστεώς τους. Περίπου πενήντα ἐκκλησίες καί ἱερά ὑπάρχουν σήμερα στήν Ἱερουσαλήμ, συμπεριλαμβανομένων τῶν Σταθμῶν κατά μήκος τῆς Via Dolorosa καί τῶν παραδοσιακῶν χώρων τοῦ τάφου καί τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Δυτικοὶ Χριστιανοί, Ἀνατολικοὶ Ὁρθόδοξοι, προ-Χαλκηδονικές Ἐκκλησίες καί σύγχρονες ομάδες Διαμαρτυρομένων, ὅλοι διατηροῦν κάποια παρουσία στήν πόλη καί μοιράζονται τήν εὐθύνη γιά συγκεκριμένους χώρους καί ἱερά.

Παρόλη αὐτή τήν παρουσία, παρατήρησε ὁ καθηγητής Idinopoulos, ἡ προσήλωση τῆς Χριστιανοσύνης πρὸς τήν πόλη εἶναι ἀσαφής. Ἡ παράδοση μιλάει ἐναντίον αὐτῆς. Ὁ Ἰησοῦς ἔκλαιγε γιά τήν ἐπερχόμενη καταστροφή τῆς πόλεως, ὁ Ἀπόστολος Μάρκος ἀναφέρθηκε σ' αὐτήν σάν μιά «πόλη ἀμαρτίας, δυστυχίας καί θανάτου» καί, πολύ ἀργότερα, ὁ Ἁγ. Ἰερώνυμος μίλησε γι' αὐτήν σάν ἕνα «χώρο ἡθοποιῶν, πορνῶν καί γελωτοποιῶν». Ὁ Λούθηρος, μεταξύ ἄλλων, δέν πίστευε ὅτι ἀπαιτεῖται τό προσκύνημα ἐκεῖ γιά νά κερδίσει κανεὶς τὴ χάρη. Τό χριστιανικό ὄραμα περὶ τῆς Νέας Ἱερουσαλήμ εἶναι τελείως πνευματικό, χωρίς καμιά ἀναφορά στήν ἐγκόσμια πραγματικότητα.

Αὐτό πού διατήρησε τήν πόλη ἁγία γιά τοὺς Χριστιανούς εἶναι τό δῶμα τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ καί ἡ ἀνάστασις, (ἀπό κοινού μέ τὴ γέννησή του στήν παρακείμενη Βηθλεὲμ). Ὅμως, παρά ταῦτα, ὀρισμένοι σύγχρονοι θεολόγοι, ὅπως ὁ αἰδ. Δρ. G. Douglas Young, πιστεύουν ὅτι τὰ γεγονότα αὐτά ἀπὸ μόνα τους δέν καθιστοῦν τήν πόλη ἁγία γιά τοὺς Χριστιανούς. Ὁ καθηγ. Idinopoulos διαχώρισε τὴ θέση του ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη, λέγοντας ὅτι δέν ἀνταποκρίνεται στὰ ἱστορικά δεδομένα, καθόσον ἐπὶ σειρά αἰῶνων ὄχι λίγο χριστιανικό αἷμα χύθηκε γιά τὴ διαφύλαξη τῆς ἱερότητος τῆς πόλεως. ►

Ἡ σημασία τῆς Ἱερουσαλὴμ γιὰ τοὺς Μουσουλμάνους

Οἱ Μουσουλμάνοι, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τους, εἶχαν τὸ πλεόν δύο-σκολο ἔργο, νὰ ἀποδείξουν ὄντως ὅτι ἡ πόλις εἶναι γι' αὐτοὺς ἱερή. Παρόλ' ὅτι πρωτοαναφέρθηκαν στὴν πόλι ὡς Al - Quds («ἡ Ἁγία»), ἀπὸ τὸν ἔβδομο αἰῶνα, τοῦτο ἐγίνετο μόνο ἀναδρομικὰ, ὅταν ἄρχισαν νὰ ἐξιστοροῦν τὸ θρύλο περὶ τοῦ Νυχτερινοῦ Ταξείδιου τοῦ Μωάμεθ στὴν συγκεκριμένη τοποθεσία τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ἡ Dome of the Rock, χτίσθηκε στὰ 691, ἀποβλέπει νὰ δείξει τὸ σημεῖο ὅπου ἐφθασε ὁ Μωάμεθ κι ἀπὸ ὅπου ἀνῆλθε στοὺς οὐρανοὺς. Τὸ ταξεῖδι αὐτὸ ἦταν ἀπαράιτητο διότι ὁ Μωάμεθ, ὡς διάδοχος τῶν προφητικῶν μορφῶν τῆς Βίβλου, ἔπρεπε νὰ ἐπανακτῇσι τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ στὸ σημεῖο ἀπὸ ὅπου, παραδοσιακὰ, εἶχε ἀρχικὰ παραληφθεῖ.

Ἐξάλλου ἡ Dome of the Rock κτίσθηκε ἐπίσης καὶ γιὰ πολιτικούς λόγους εἰς ἀντιπερισπασμὸ τῆς σημασίας τῆς Μέκκας. Ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς Dome καὶ τοῦ παραπλησίου Τέμενους Al - Aqsa, ὄντως πολλαπλασίασε τὴν ἱερότητα τῆς πόλεως γιὰ τοὺς Μουσουλμάνους, ἄσχετα, ἂν αὐτὴ ἡ διεκδίκησις περὶ τῆς ἱερότητός της πηγάζει ἀπὸ μιὰ μάλλον ἄσασφὴ παράγραφον τοῦ Κορανίου (Σουρά, 17:1) ὅπου γίνεται ἀναφορά γιὰ κάποιο «ἀπομακρυσμένον Τέμενος», ἀπὸ ὅπου ὁ θυμοειδὴς ἵππος τοῦ Μωάμεθ, Al - Burag, ἀνῆλθε στοὺς οὐρανοὺς.

Ἔντασις καὶ διαμάχη

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν αἰώνων οἱ σχέσεις μεταξὺ Ἑβραίων, Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων ἀναφορικὰ μὲ τὴν πόλιν, μὲ τὴν ὁποία πνευματικὰ ὅλοι σχετίζονται, ἐποικίλλαν ἀνάλογα μὲ τὸν χρόνον καὶ τὶς περιστάσεις. Σήμερα, ἐπὶ παραδείγματι, οἱ Ἑβραῖοι ἐλέγχουν ὅλη τὴν πόλιν, ἀφοῦ ἐπὶ ἔσχα ἐννέα χρόνια οἱ Ἰορδανοὶ τοὺς ἀρνοῦντο τὴ διέλευσιν στὰ ἱερότερα μέρη τους. Αὐτὴ ἡ ἀρνήσις διελεύσεως ἦταν μιὰ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας ἀπαγορεύσεις πού ἀνάγονται πίσω στὴ ἐποχὴ τῶν Βαβυλωνίων.

Οἱ Μουσουλμάνοι, ἀντιθέτως, αἰσθάνονται προδομένοι ἀπὸ τὴν ἱστορία, δίνοντας διέξοδον σ' αὐτὸ τὸ συναίσθημα μὲ τὴν ἀποχωρήσιν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ τὸ 1967 τῆς ἀφρόκρεμας τοῦ ἀραβικοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ Χριστιανοὶ σήμερα, ἐκτός τοῦ πολιτικοῦ προσκηνίου, ἐνδιαφέρονται κυρίως γιὰ τὴν περιφύρῃσιν τῶν δικαιωμάτων τους καὶ τῶν ἁγίων τόπων τους.

Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐλέγχει τὴν πόλιν, ἀντιμετωπίζει ἓνα βασικὸ πρόβλημα: δεδομένου ὅτι πολλὰς ἀπὸ τὶς ἁγίες τοποθεσίας ἀλληλοκαλύπτονται, ἡ κάθε δὲ κοινότης προβάλλει τὶς ἰδιαίτερες διεκδικήσεις της, εἶναι ἐπόμενο νὰ δημιουργοῦνται ἐντάσεις καὶ διαμάχες. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ θρησκεία καὶ ἡ πολιτικὴ παραμένουν στενά συνδεδεμένες, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοῦ ποῖος κρατὰ τὰ ἡνία τῆς ἐξουσίας, οἱ διαμάχες καθίστανται ἀναπόφευκτες. Ἔτσι, ὁ Ἰσλαμισμὸς ὅσο κι ἀπὸ τὸ Χριστιανισμὸ. Τοῦτο δὲ τὸ γεγονός ἐπέδρασε ἄμεσα ἐπὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Μουσουλμάνων ἀπέναντι στὰ μέλη τῶν δύο αὐτῶν θρησκειῶν. Παρόλ' ὅτι κάποιοι βαθμοὶ ἀνεκτικότητος ἐπιδείχθησαν ἀπέναντι στοὺς Ἑβραίους κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀραβικῆς κυριαρχίας στὴν Παλαιστίνη, μόνον κατὰ τὴ διάρκειαν τῶν τετρακοσίων χρόνων τῆς ὀθωμανικῆς ἡγεμονίας οἱ Ἑβραῖοι μπόρεσαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν Ἁγία Γῆ, ὑπὸ σχετικὴ ἀσφάλεια. Σὲ κάθε περίπτωσιν οἱ Μουσουλμάνοι διαίσθανθηκαν μιὰν αὐξανόμενη φοβίαν ἀπὸ τὴν ἑβραϊκὴ παρουσίαν, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ μετὰ. Αὐτὴ ἡ ἀνησυχία ἦταν ἰδιαίτερα αἰσθητὴ ἀναφορικὰ μὲ τὸ χωρὸν τοῦ Δυτικοῦ Τείχους πού συμπύκνει, στὸ νότιο ἄκρον του, μὲ τὸ Δυτικὸν Τεῖχος πού ὑποστηρίζει τὸ Τέμενος τοῦ Al - Aqsa. Τὸ 1840 καὶ τὸ 1911 οἱ Μουσουλμάνοι πέτυχαν τὴν ἐκδόσιν διαταγμάτων ἀπὸ τὶς ὀθωμανικὰς ἀρχὰς πού ἀπαγόρευαν στοὺς Ἑβραίους νὰ φέρουν ἔδρανα, καθίσματα ἢ θρησκευτικὰ ἀντικείμενα στὸ χωρὸν τοῦ Τείχους. Ταυτόχρονα οἱ Μουσουλμάνοι κατόικον τῆς παραπλησίας συνοικίας Mograbi ὀδηγοῦσαν τὰ ζῶα τους μὲσω τοῦ στενοῦ διαδρόμου πού χρῆσιμευε ὡς χώρος προσευχῆς τῶν Ἑβραίων παρὰ τὸ Τεῖχος,

καθὼς ἐπίσης ἀδειαζαν ἐκεῖ τὰ ἀπορρίμματα τους καὶ θεθῆ-λωναν ποικιλοτρόπως τὸ χωρὸν, ὅπως κάποτε ἔκαναν καὶ οἱ Σταυροφόροι.

Μετὰ τὸ 1917, μὲ τὸν ἐνθουσιασμό πού ἐνέπνευσε στὸ Σιωνισμὸ ἡ Διακήρυξις Μπάλφουρ καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἀναγέννησιν τοῦ ἀραβικοῦ ἐθνικισμοῦ, πολλαπλασιάσθηκε ἡ ἐντασις ἀνάμεσα σὲ Μουσουλμάνους καὶ Ἑβραίους. Ἡ διαμάχη ἀποκρυσταλλώθηκε τὸ 1922, μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Haj Amin Housseini, Μεγάλου Μουφτῆ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὡς προέδρου τοῦ Ἀνωτάτου Μουσουλμανικοῦ Συμβουλίου. Ὑπὸ τὴ διπλῇ ιδιότητι τοῦ πνευματικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἡγέτη τῶν ἐντοπίων Μουσουλμάνων, ὁ Haj Amin προσπάθησε νὰ ἐξασφαλίσει τὶς καλύτερες θέσεις γιὰ τοὺς Ἀραβες ἐθνικιστὰς καὶ τοὺς Μουσουλμάνους ἀγωνιστὰς. Ἐνας τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐδραίωσε τὴν ἰσχύ του ἦταν ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Δυτικοῦ Τείχους σὲ ἰσλαμικὸ ἱερό. Τὰ ἀντιεβραϊκὰ συναίσθηματα πού ἔτσι ἐξπνήσαν ἀνάμεσα στὸν ἀραβικὸν πληθυσμὸν, ἀποκορυφώθηκαν μὲ τὴν καταστροφὴ 27 συναγωγῶν καὶ ἑβραϊκῶν σχολείων στὴν Παλιὰ Πόλιν κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου τῆς Ἀνεξαρτησίας τὸ 1948 καὶ τῆς βεθλῆλως χιλιάδων ἑβραϊκῶν τάφων στὸ ἀρχαῖον νεκροταφεῖον ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, κατὰ τὴ μετέπειτα 19αετή περίοδον τῆς ἰορδανικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς Παλιᾶς Πόλεως, ἀπὸ τὸ 1948 μέχρι τὸ 1967.

Ὅταν τὸ 1967 ἡ Παλιὰ Πόλις περιήλθε ὑπὸ ἰσραηλινὸν ἔλεγχον, τὸ συναίσθημα ἐκδικήσεως ἦταν ἐντονόν. Στὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτὸ τὸ συναίσθημα περιορίσθηκε. Ὁ Μωσὲ Νταγιάν παρέδωσε τὸ Ὄρος τοῦ Ναοῦ στὶς μουσουλμανικὰς ἀρχὰς ἐνῶ οἱ ραββινικὲς ἀρχὲς ἀπαγόρευσαν στοὺς Ἑβραίους τὴν προσέλασιν σ' αὐτὸν τὸν ἱερότατον ἑβραϊκὸν χωρὸν. Αὐτὸ δὲν παρεμπόδισε διάφορες ὁμάδες ἀπὸ τὴν προσπάθειαν νὰ προσευχηθοῦν ἐπὶ τοῦ Ὄρους, ἢ κάποιοι εἰρηνοδίκαι νὰ ἀποφανθεῖ τὸ 1978 ὅτι κατὰ παρόμοιον ἄνδρα, νομικὰ, ἐπιτρεπτό. Αὐτὴ ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστῆ Ruth Orr ἀνανέωσε τοὺς φόβους τῶν Ἀράβων γιὰ κάποια ἑβραϊκὴ κατάληψιν τῶν ἱερῶν χώρων τους. Προκάλεσε ἐντονότατες ἀντιδράσεις, ὅπως νωρίτερα ἔχουν προκαλέσει οἱ ἰσραηλινὲς ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφὲς πλησίον τοῦ χώρου τοῦ Ναοῦ, οἱ ὁποῖες προκάλεσαν τὴν καταδίκη (ἂν καὶ ἀργότερα μετατράπηκε σὲ ἐπιπλήξιν) ἀπὸ μέρους τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ.

Ἀραβες καὶ μὴ Ἀραβες Χριστιανοὶ

Ἄν οἱ Ἀραβες Μουσουλμάνοι θρῖσκονταν σὲ διένεξιν μὲ τοὺς Ἑβραίους, οἱ Ἀραβες Χριστιανοὶ ἀντιμετώπιζαν ἓνα ἐπιπλέον πρόβλημα, τῆς διαμάχης μὲ τοὺς συντρόφους τους, τοὺς μὴ Ἀραβες Χριστιανούς. Ἡ διένεξις αὕτῃ ἦταν καὶ οὐσίας καὶ ὕφους. Οἱ μὴ Ἀραβες Χριστιανοὶ τόσο ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν ὅσο καὶ ἀπὸ τὴ Δύση, ἔχουν τὶς δικῆς τοὺς ἰδιότυπες λατρευτικὰς μορφὰς καὶ τὶς δικῆς τους παραδόσεις. Ὁ περισσότερον ἀπὸ τοὺς 120.000 Χριστιανοὺς τῆς Ἁγίας Γῆς εἶναι ἐλληνορθόδοξοι, Λατίνοι (ρωμαιοκαθολικοὶ) εἴτε ἐλληνοκαθολικοὶ τῆς αἰρέσεως τῶν Melkite. Ἐνας μικρότερος ἀριθμὸς ἀνήκουν στὶς ὁμάδας τῶν Ἀρμενίων Ὀρθοδόξων, τοὺς Μαρωνίτες, τοὺς Ἀγγλικανούς, τοὺς Κόπτες καὶ ἄλλες.

Οἱ Ἀραβες Χριστιανοὶ δὲν δίνουν ἰδιαίτερη σημασίαν στὶς δογματικὰς διαφορὰς καὶ θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς πρῶτα Ἀραβες, πού συνδέονται μεταξὺ τους μὲσω τῆς κοινῆς χώρας, γλώσσας καὶ ἱστορίας. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ 19ου αἰῶνα προσπάθησαν, μὲ μερικὴ ἐπιτυχίαν, νὰ ἀποσπάσουν τὸν ἔλεγχον τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τὴν μὴ ἀραβικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἡγεσίαν.

Αὐτὲς οἱ ἐσωτερικὲς διενέξεις δὲν καθιστοῦν εὐκόλην, γιὰ τὶς ἐξωτερικὲς δυνάμεις, τῆς δημιουργίας στέρεων σχέσεων μὲ τὶς Ἐκκλησίας, διότι, ὅσο πολὺ κι ἂν οἱ Ἐκκλησίες ἐπιθυμοῦν τὴν μεσολάβησιν τοῦ ἐκάστοτε ἰσχυροῦ γιὰ τὴν διευθέτησιν τῶν ἐσωτερικῶν διαφορῶν τους, ἄλλο τόσο ἀπεχθάνονται τὴν ἐξωτερικὴν ἀνάμειξιν. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη τόσο οἱ ἰορδανικὲς ὅσο καὶ οἱ ἰσραηλινὲς ἀρχὲς ἔχουν παρόμοιες ἐμπειρίες ἀναφορικὰ μὲ τὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα τῶν Ἐκκλησιῶν, ἰδίως στὴν Ἱερουσαλὴμ.

Ὁ καθηγ. Ιδινοπούλου πιστεύει ὅτι οἱ ντόπιοι Ἀραβες Χριστιανοὶ ἔχουν περισσότερα κοινὰ σημεῖα μὲ τοὺς Ἀραβες Μουσουλμάνους παρὰ μὲ τοὺς ὁμοθρήσκους τους. «Θρη-

σκεία και πολιτική για τους "Αραβες αποτελούν απλώς δύο εκφράσεις της αυτής εμπειρίας. Σύμφωνα με την πίστη τους, ο άραβικός λαός ενσωματώνει το θείο στην ιστορία". Ο καθηγ. Ιδινopoulos βλέπει σ' αυτό έναν παραλληλισμό κάποιας εβραϊκής αυτοκατανοήσεως. "Απ' αυτή την άποψη πιστεύει ότι, σέ ό,τι αφορά την "Αγία Γη, κάποια συμβιβαστική λύση θα μπορούσε να βρεθεί μεταξύ των "Εβραίων, των Μουσουλμάνων και των "Αράβων Χριστιανών, ίσως δε και με τις υπόλοιπες αρχαιότερες χριστιανικές κοινότητες.

Η "Ιερουσαλήμ σήμερα

Στην τελευταία του διάλεξη ο καθηγ. Ιδινopoulos αναφέρθηκε στο Νόμο της "Ιερουσαλήμ, ο οποίος εσχάτως την όργη ακόμη και μεταξύ φίλων του "Ισραήλ. Ο καθηγ. Ιδινopoulos πιστεύει ότι τόσο ο Νόμος όσο και οι αντιδράσεις επ' αυτού, υπαλοποιήθηκαν. "Επιπλέον πιστεύει ότι κατέστησε την υποθέσει αυτή επίκεντρο της άραβο-ισραηλινής διανέξεως, ενώ παλαιότερα ήταν κάτι τό περιφερειακό.

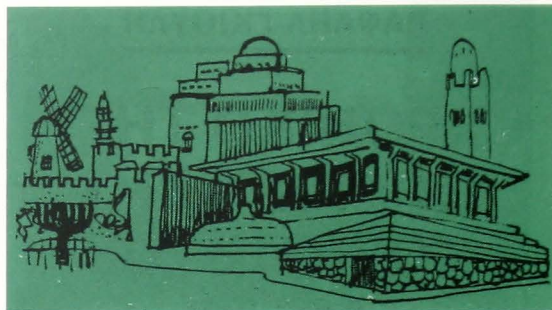
Γιά νά επέλθει κάποια κατανόηση επί του θέματος της "Ιερουσαλήμ, όλες οι πλευρές πρέπει να εύαισθητοποιηθούν πρόσόρισμένα δεδομένα. Οι "Ισραηλινοί πρέπει νά αναγνωρίσουν ότι ή πόλη είναι ιερή για τούς Μουσουλμάνους. Οι "Αραβες πρέπει νά παραδεχθούν ότι, καιτοι οι βασιλείς Σαούντ και Φεϋζάλ διακήρυξαν την "Ιερουσαλήμ ως δική τους, ποτέ κατά τή δεκαενναετή περίοδο της άραβικής Ιορδανικής κατοχής δέν τήν επισέφεθηκαν.

"Αφού άνέτρεξε στην ιστορία και τά προβλήματα της πόλεως, ο καθηγ. Ιδινopoulos στράφηκε τελικά στις σαράντα περίπου λύσεις πού έχουν παρουσιασθεί σχετικά μέ τήν κυριαρχία της "Αγίας Πόλεως. Οι περισσότερες από αυτές τίς προτάσεις άφορούν τούς τρόπους μέ τούς όποιους οι Ισραηλινές άρχες μπορούν νά διατηρήσουν τόν έλεγχο όλοκληρου της πόλεως, επιτρέποντας ταυτόχρονα τήν άυτονομία στους "Αραβες. Τό κακό μέ όλες αυτές τίς προτάσεις, τόνισε ο κ. Ιδινopoulos, είναι τό γεγονός ότι υπερεκτιμούν τό βαθμό της πολιτικής ένοποιήσεως της πόλεως. Παρόλον ότι άληθεύει τό ότι οι "Αραβες έχουν δικαίωμα ψήφου για τίς δημοτικές άρχες και ότι θά είναι πρόσ όφελός τους ή χρησιμοποίηση του, πολλοί λίγοι από αυτούς ψηφίζουν στις δημοτικές εκλογές. Τούτο όφείλεται έν μέρει στό φόβο αντιπoιών από μέρους "Αράβων έξτρεμιστών, άλλα, άποτελεί επίσης μιάν αντίδραση της άνεπίλυτης άκόμη έντάσεως, πού επικρατεί σχετικά μέ τήν κυριαρχία και τήν ύπηκοότητα.

Οί συζητήσεις πού άκολούθησαν τίς διαλέξεις

Οί διαλέξεις του καθηγ. Ιδινopoulos προκάλεσαν εύρύτατες συζητήσεις ανάμεσα στό ικανοποιημένο άλλα και μέ κριτική διάθεση άκροατήριο. Μιά από τίς κύριες κριτικές πού άπευθύνθηκαν ήταν ή έλλειψη σαφών όρισμών όσον άφορά τή φύση της "αγιότητας" ή τούς "Αγούς Τόπους", ιδίως σέ ό,τι άφορά τή θρησκεία, τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά. Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία όταν συγκρίνεται ή άνεκτική άτάση των Ισραηλινών άρχών από τό 1967, σέ ό,τι άφορά τούς "Αγίους Τόπους των άλλων, μέ τήν άπαράδεκτη τακτική των "Ιορδανών, οι όποιοι, κατά παράβαση του διεθνούς νόμου και κάθε θρησκευτικής εύαισθησίας, άρνούνταν στους "Εβραίους τή διέλευσή τους πρόσ τίς Ιουδαϊκές άγιες τοποθεσίες. Στην άπάντησή του ο καθηγ. Ιδινopoulos παρατήρησε ότι, έπειδή τά ιερά μιάς θρησκείας συχνά έχουν κτισθεί επί των ιερών κάποιες άλλες, τό πρόβλημα του «άγίου χώρου» είναι άφ' έαυτου άλυτο. Μιά πρόβoια κατάσταση παρατηρήθηκε από τόν καθηγητή David Burell, πύτανη του Οικουμενικού "Ινστιτούτου, άναφορικά μέ τίς διάφορες θρησκείες πού έορτάζουν τίς γιορτές τους δίπλα - δίπλα ή μία από τήν άλλη και πού τό πνεύμα της μιάς άκούγεται σάν μία κακοφωνία για τήν άλλη. "Όλα αυτά αποτελούν μέρος του προβλήματος "χώρου" της "Ιερουσαλήμ.

Ένας άριθμός ζητημάτων τονίσθηκαν από τούς "Αραβες του "Ισραήλ ή των διοικούμενων από τό "Ισραήλ περιοχών. Αύτή ή διαφοροποίηση στην έπεξήγηση των βασικών στοι-

χείων άποτελεί από μόνη της, είπε ο καθηγ. Ιδινopoulos, μιά ένδειξη της άμοιβαίας παρανοήσεως πού όδήγησε στην παρούσα διένεξη. "Όταν ο αρχιδιάκονος της Οεφόρδης: Witton Davies παρατήρησε ότι ο Καταστατικός Χάρτης της ΟΑΠ, όπου διακηρύσσεται ως στόχος ή καταστροφή του "Ισραήλ, άποτελεί ένα μέγιστο έμπόδιο για τήν ειρήνη, ο κ. Ιδινopoulos συμφώνησε ότι ο Χάρτης κατέστη ένα θρησκευτικό λαϊκό σύνθημα και, ως εκ τούτου, έχει καταστεί μεγαλύτερος κίνδυνος και από μιά άπλή πολιτική πραγματεία.

Πολλές φορές οι παρατηρήσεις του όμιλητή άπαίτησαν διευκρινήσεις. "Εθιξε τό πρόβλημα της καταστάσεως της συνοικίας Mograbi, προτού οι "Ισραηλινοί τήν κατεδάφισουν. "Ηταν πράγματι άπαραίτητη ή κατεδάφιση; Δύο μέλη του άκροατηρίου, ένας συνταξιούχος Ουάλλός "Εβραίος, ο όποίος ύπηρέτησε μέ τό βρετανικό στρατό στην "Ιερουσαλήμ τό 1944, και ή δεύτερη, ή άδελφή "Αβραάμ της Αιθιοπικής "Εκκλησία, πού επισέφεθηκε τήν περιοχή τό 1966, κατέθεσαν για τίς άπαράδεχτες συνθήκες της συνοικίας Mograbi, πού παρεμπόδιζε τήν προσπέλαση στό Τείχος.

Ένα άλλο θέμα πού διαίρεσε τίς άπόψεις του άκροατηρίου ύπήρξε ο ύπαινιγμός του κ. Ιδινopoulos ότι ή παρουσία της Δυτικής "Εκκλησίας στό "Ισραήλ δέν έχει κανένα νόημα. "Όταν πιέσθηκε νά εξηγήσει τί έννοούσε είπε ότι τό Βατικανό θά έξυμπερετείτο καλύτερα άν δέν άναμινγυόταν στις ύποθέσεις της πόλεως και δέν προέβαινε σέ δημόσιες δηλώσεις σέ ό,τι άφορά τό μέλλον της. "Επικρινόμενος από τόν καθηγ. David Burrell, ο όποίος τόνισε ότι ή Ρωμαιοκαθολική "Εκκλησία ένδιαφέρει άμεσα για τίς ύποθέσεις της "Αγίας Γης, ο κ. Ιδινopoulos παρατήρησε πώς ένας βασικός τρόπος μέ τόν όποίο εκφράζεται αύτή ή προσήλωση της "Εκκλησίας άπέναντι στην "Αγία Γη είναι ή ύπ' αύτής χρηματική ένίσχυση των εκεί μελών της και των εκκλησιών τους. Τούτο άποδεικνύει, συνέχισε, ότι ή "Αγία Γη δέν βρίσκεται στό επίκεντρο των ένδιαφερόντων της "Εκκλησίας. "Επίσης άκόμη μέσα στό "Ισραήλ πολύ λίγο από τό οικουμενικό πνεύμα έπιδεικνύεται μεταξύ των "Αράβων Χριστιανών, πού βρίσκονται έκαστέρωθεν της "πράσινης γραμμής".

Σέ άπάντηση παρατηρήσεως της άδελφής Mary Goldstein ότι ο "Ιησούς διεθνοποίησε τόν "Ιουδαϊσμό και αύτός είναι ο τρόπος για τήν επίλυση των προβλημάτων της "Ιερουσαλήμ, ο κ. Ιδινopoulos ύπογράμμισε τόν βασικό έθνικιστικό χαρακτήρα των άνά τόν κόσμο "Εκκλησιών. Χωρίς τό έθνικιστικό ύπόβαθρο, ή "Εκκλησία δέν μπορεί νά ύπάρξει. Τούτο, όμως, δέν πρέπει νά παρεμποδίζει τούς Χριστιανούς νά έπιζητούν λύσεις σέ μεγάλα προβλήματα μέ οικουμενικά κριτήρια. Ακόμη και οι Εύαγγελικές "Εκκλησίες της "Αμερικής, πού ένθουσιάζονται μέ τήν έπιστροφή των "Εβραίων στην "Αγία Γη, πιστεύουν ότι ή παρουσία τους αύτή εκεί δέν άποτελεί παρά ένα προοίμιο της άλλαξοπιστήσεως των "Εβραίων.

Σύμφωνα μέ τόν καθηγ. Ιδινopoulos οι περισσότερες εκκλησιαστικές και λοιπές άρχες δέχονται ότι τό "Ισραήλ κάνει, μέ συγκεκριμένα μέτρα, ό,τι είναι δυνατόν, ώστε νά καταστεί ή "Ιερουσαλήμ μιά άνοιχτή πόλη για όλους, όσοι επιθυμούν νά ζήσουν ειρηνικά έντός των πυλών της. Πιστεύει δε ότι, γενικά, οι διαφωνίες πού άφορούν τήν "Ιερουσαλήμ, είναι τυπικά θέματα, πού θά πρέπει νά άφεθούν στους έντόπιους για τήν επίλυσή τους.

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΑΡΤΗΣ

Είναι ζωντανή ακόμα η ανάμνησις των τελευταίων φρικτών διωγμών των Έβραίων υπό του Ναζισμού και δέν είναι δυνατόν να μη ένθυμηται κανείς μέ πόνον και όδύνην τās άκμαζούσας πρό του τελευταίου πολέμου εις τό φιλόξενον έδαφος της Ελλάδος Ισραηλιτικής Κοινότητας.

Μία από τās άρχαιότερας και πλέον ιστορικές έβραϊκές Κοινότητες της Ελλάδος είναι και της Άρτης, μέ ζωήν 800 έτών και πλέον.

Η Ισραηλιτική Κοινότης Άρτης φαίνεται νά έχη ιδρυθή πρό του 1173 και είναι άγνωστον πότε και έπειτα από ποίον μεγάλον διωγμόν τό πρώτον έγκατεστάθησαν οι Ισραηλίται εις Άρταν.

Πρώτος αναφέρει την Ισραηλιτικήν Κοινότητα Άρτης ό Ραμπί Μπεγιαμίν έκ Τονδέζης, ό όποιος περιώδευσε τό 1173 όλόκληρον την Εύρώπην και συνέλεξε στοιχεία διά την ζωήν και την δρāsιν των Έβραίων της Εύρώπης. Μεταξύ άλλων Ισραηλιτικών Κοινοτήτων αναφέρει και την Κοινότητα της Άρτης, αριθμούσαν 100 οικογενείας και μέ πλουσίαν πνευματικήν και θρησκευτικήν δρāsιν.

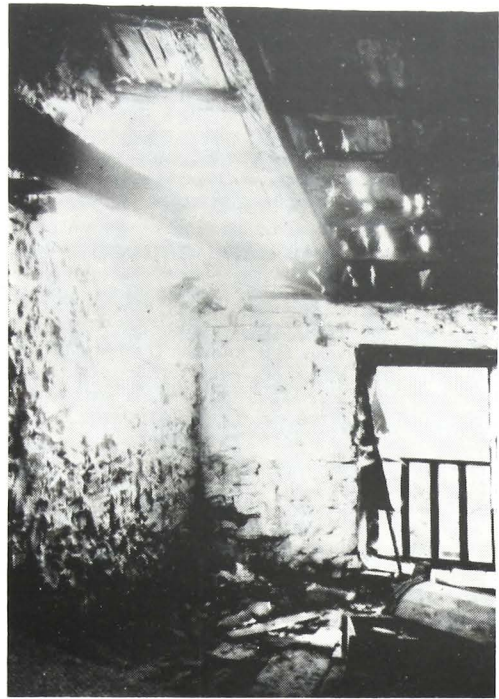
Κατά την περίοδον του Δεσποτάτου της Ήπειρου, χάρις εις την εργατικότητα της φυλής και την υποστήριξιν των Δεσποτών και ιδίως του Μιχαήλ Αγγέλου Κομνηνού, η Ισραηλιτική παροικία της Άρτης κατέστη αξιόλογος και επέδειξε σπουδαίαν έκπολιτιστικήν και οικονομικήν δραστηριότητα. Τότε ιδρύθη και η πρώτη συναγωγή, η παρά τό φρούριον της Άρτης, μέ σχολήν διδασκαλίας της έβραϊκής (μιντράς), έκ της όποιας άπεφοίτησαν πολλοί σπουδαίοι διδάσκαλοι (ραμπανίμ).

Τήν ιδίαν εποχήν ιδρύθη και τό Ισραηλιτικόν νεκροταφείον παρά τό Πετροβούνιον, επί χώρου τόν όποιον έδώρησε εις την Ισραηλιτικήν παροικίαν η Αγία Θεοδώρα, σύζυγος του Μιχαήλ Αγγέλου Κομνηνού, διά χρυσοβούλου τό όποιον έσώζετο εις τά άρχεία της Κοινότητος μέχρι του 1944. Ακολουθεί μία περίοδος οικονομικής αναπτύξεως διά τούς Έβραίους της Άρτης μέχρι τό 1346, ότε ύπέστησαν τόν πρώτον διωγμόν υπό του Κράλη Σέρβου κατακτητού Στεφάνου Δουσα.

Μετά την κατάκτησιν της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας υπό των Τούρκων και την ύποταγήν της Άρτης εις τόν κατακτητήν, τό 1449, οι Έβραίοι της Άρτης έζησαν άρμονικώς μέ τούς Τούρκους, οι όποιοι τούς παρεχώρησαν μεγάλην θρησκευτικήν και οικονομικήν έλευθερίαν. Πολλοί των Έβραίων απέκτησαν κατά την περίοδον ταύτην μεγάλας περιουσίας και καθ' όλον τό διάστημα της τουρκοκρατίας, χάρις εις τά προνομία των, έκράτουν τό έμπόριον της περιοχής της Άρτης εις χείρας των. Κατά τό 1472, ότε ό Φερδινάνδος και η Ισαβέλα της Ισπανίας έξεδίωξαν 200 χιλ. Έβραίους έκ της χώρας των, μικρόν τμήμα αυτών εύρε καταφύγιον εις την Ισραηλιτικήν παροικίαν της Άρτης, η όποία περιέθαλψε τούς φυγάδας και τούς άποκατέστησεν όριστικώς εις την Άρταν.

Τό 1480 - 1494 διώκονται οι Έβραίοι της Άπουλίας, της Καλαβρίας και της Σαρδηνίας και πάλιν εις την Ισραηλιτικήν παροικίαν της Άρτης κατέφυγον άρκετά οικογένεια έκ των προσφύγων τούτων και έγκατεστάθησαν και αυτάί εις την αυτήν παρά τό φρούριον συνοικίαν της Άρτης γνωστήν ως «Έβραϊκά».

Οι κατά την δευτέραν ταύτην περίοδον έγκατασταθέντες Έβραίοι άπετέλεσαν ιδίαν θρησκευτικήν Κοινότητα,

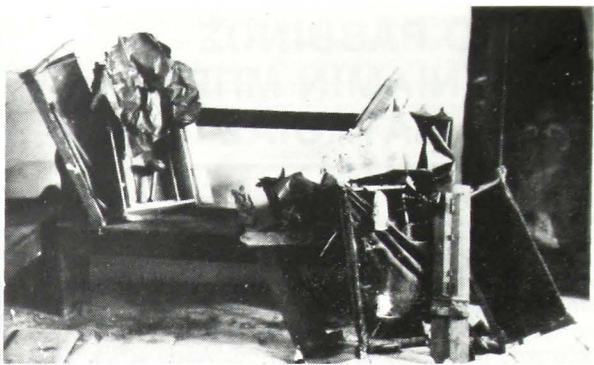
Άποψις της στέγης της Συναγωγής «Πουλιέζα» της Άρτας, όπως ήταν τό 1946. Σήμερα δέν ύπάρχει πιά τίποτα.

ιδρυσαν δέ και ιδιαιτέραν συναγωγήν, την επί της όδου Κουμουνδούρου σωζομένην και σήμερα, την όποιαν ώνόμασαν «Πουλιέζα» εις ανάμνησιν της πατρίδος των Άπουλίας, ενώ οι άλλοι, οι παρά τό φρούριον, έχρησιμοποίου την παλαιάν συναγωγήν ήτις όνομάζεται μέχρι και σήμερα «Γκρέκα», δηλαδή έκ παλαιών Ρωμανιωτών «Γραικών» Έβραίων.

Εξ άφορμής του διαχωρισμού των Έβραίων εις δύο συναγωγάς μέ ιδιαιτέρους ραββίνους έπακολουθει μεταξύ των δύο παρατάξεων εύγενής ανταγωνισμός μέ αποτέλεσμα νά ιδρυθούν δύο σχολεία διά την διδασκαλίαν της έβραϊκής γλώσσας και διάφοροι φιλανθρωπικοί σύλλογοι. Τότε ιδρύθησαν οι σύλλογοι «Χεβρά τσεδακά» (φιλόπτωχον) Χεβρά μπεκούρ χολίμ (Επισκεπτών άσθενών), «Χεβρά άκαντάθ άχίμ» (Αδελφότητος), «Χεβρά ταλουόδ-τορά» (Σχολικής Επιτροπής) και πολύ άργότερον υπό του αγωνιστού της σιωνιστικής ιδέας Χαίμ Δανιήλ ό Σιωνιστικός Σύλλογος Άρτης.

Τό 1881 ήλευθερώθη η Άρτα από τόν τουρκικόν ζυγόν και όλος ό έβραϊκός πληθυσμός της Άρτης μαζί μέ τούς Χριστιανούς υγέδεχθησαν τά ελληνικά στρατεύματα. Υπό την ελληνικήν διοίκησιν ό έβραϊσμός της Άρτης διετήρησε πλήρη θρησκευτικήν και οικονομικήν ανεξαρτησίαν, έγιναν δέ όλοι οι Ισραηλίται, πολίται του ελληνικού κράτους. Λόγω των νέων συνθηκών αι όποία έδημιουργήθησαν μετά την άπελευθέρωσιν της Άρτης ήρχισε ανταγωνισμός μεταξύ διαφόρων χριστιανικών και έβραϊκών επιχειρήσεων και πολλάί οικογένεια Ισραηλιτικά έφυγαν τότε εξ Άρτης διά νά εγκατασταθούν εις την θόρειον και νότιον Αμερικήν χωρίς ποτέ νά παύσουν νά είναι μέλη της κοινότητός των και νά θεωρούν την Άρταν ως ιδιαιτέραν των πατρίδα. Ως νομικόν πρόσωπον η Ισραηλιτική Κοινότης Άρτης άνεγνωρίσθη τό 1920 δι' άποφάσεως του Πρωτοδικείου Άρτης και έκτοτε έλάμβανε μέρος έπισήμως εις όλας τās κοινωνικάς και πνευματικές έκδηλώσεις της Άρτης και κατά διαφόρους περιόδους πολλά έπλεκα μέλη αυτής διετέλεσαν δημοτικοί σύμβουλοι του Δήμου Άρταίων.

Η ιστορία αναφέρει πολλούς διωγμούς των Έβραίων εις τά διάφορα κράτη της Εύρώπης κατά την τελευταίαν χιλιετίαν μέ πρόσχημα πάντοτε την διάδοσιν του Χριστιανισμού. Όλοι όμως οι διωγμοί αυτοί άχρισίου πρό του μεγάλου διωγμού του

Άριστερά: Τό 'Ισραηλιτικό Σχολείο 'Αρτας, όπως ήταν μετά τή γερμανική κατοχή, τό 1946. **Δεξιά:** Κατεστραμμένα από τούς Γερμανούς «Σεφαραδείμ» τής Συναγωγής 'Αρτας.

έβραϊσμού υπό του Χίτλερ, ό οποίος μέ επιστημονικά πλέον μέσα εις διάστημα ενός έτους εξόντωσε 6 εκ. Έβραίους. Τήν τύχην των άλλων Έβραίων τής Εύρώπης ήκολούθησαν καί οι Έβραίοι τής 'Αρτης. Τήν νύκτα τής 24ης Μαρτίου 1944 περιεκυλώθη από γερμανικά στρατεύματα ή έβραϊκή παροικία τής 'Αρτης καί συνεληφθησαν 480 μέλη αὐτῆς. Όλοι οι συλληφθέντες ώδηγήθησαν γυμνοί καί άνυπόδητοι χωρίς νά τούς έπιτραπή νά πάρουν μαζί των ούτε χρήματα ούτε τρόφιμα εις τόν κινηματογράφον τής 'Αρτης «Όρφεύς». Τήν επομένην ήρχισε ή δι' αυτόκινήτων πορεία πρós τά στρατόπεδα συγκεντρώσεως τής Πολωνίας καί τής Γερμανίας. Έκει έγένητο ή σχετική διαλογή καί οι μέν ικανοί πρós εργασία μεταφέρθησαν εις διάφορα στρατόπεδα εργασίας, ενώ οι άλλοι 430 περίπου έθανατώθησαν τήν 11ην 'Απριλίου 1944 ριφθέντες όμαδικώς εις θαλάμους άσφυξιόγων άερίων. Από τά 480 μέλη τής Κοινότητός μας, πού άπήχθησαν εις τήν Γερμανίαν, επέστρεψαν μόνον 30 καί αυτοί μαζί μέ άλλους 40 περίπου πού είχαν διαφύγει τήν όμηρίαν απέτελεσαν τήν νέαν ισραηλιτικήν Κοινότητα 'Αρτης. Αί νέαι συνθηκαί πού έδημιουργήθησαν έν 'Αρτη μετά τόν πόλεμον καί ή δημιουργία ανεξαρτήτου κράτους υπό τής έβραϊκής φυλής, του κράτους τού 'Ισραήλ, συνετέλεσαν εις τήν άποχώρησιν καί των τελευταίων οικογενειών εκ τής πόλεως 'Αρτης καί οὕτω δέν έχομεν άπομείνει πλέον από τήν άλλοτε άκμάζουσαν ισραηλιτικήν Κοινότητα παρά 18 άτομα, μάρτυρες τής τραγικής καταστροφῆς πού υπέστη ό έβραϊσμός υπό του Χίτλερ. Εις τās νέας έστίας μας πάντοτε θά ένθυμούμεθα τήν 'Αρταν καί θά θεωρώμεν ταύτην ως ιδιαίτεράν μας πατρίδα.

Ο **Ραφαήλ Γκιούλης** (1909 - 1979) γεννήθηκε στήν 'Αρτα καί πέθανε στήν 'Αθήνα. Διετέλεσε επί σειρά ετών πρόεδρος τής Ισραηλιτικής Κοινότητος 'Αρτας καί μέχρι τής διαλύσεως τής Κοινότητος. Τό παραπάνω άρθρο δημοσιεύθηκε στό περιοδικό «Σκουφάς» τής 'Αρτας (1957 έτος 7 τόμος 7).

ΑΡΤΑ

ΑΡΤΑ: Έλληνική πόλις στή νοτιοανατολική 'Ηπειρο. Έβραίοι ζούσαν εκεί από τόν 11ο αιώνα, όταν ή περιοχή ήταν υπό βυζαντινή κυριαρχία. Αὐτή ή άρχαία Κοινότητα άργότερα αναπτύχθηκε περίξ τής Συναγωγῆς, γνωστής ως **Κεϊλάτ Κόντες Τσασσάθιμ** («Συνάθροισις των κατοίκων»). Εικάζεται ότι ό Βενιαμίν από τήν Τουδέλα συνάντησε στήν 'Αρτα τόν 12ο αιώνα, 100 Έβραίους, (πιθανόν 100 οικογένειες). Τούτο τό στοιχείο προκύπτει από τό «Όδοιπορικό» του Βενιαμίν, άμφισβητείται όμως από άλλους (Starr, 22 - 29).

Τόν 16ο αιώνα, μετά τήν άφιξι των έξορίστων από τή νότιο 'Ιταλία, ιδρύθησαν στήν 'Αρτα άρκετές Συναγωγές, από Έβραίους προερχομένους από ποικίλες περιοχές - Κέρκυρα, Σικελία, Καλαβρία, 'Απουλία. 'Η κάθε μία άπ' αυτές τīs Συναγωγές ζηλότυπα τηρούσε τήν θρησκευτική της άυτονομία.

'Η άντιπαράθεσις τώσων διαφορετικών πολιτιστικών στοιχείων προκάλεσε τήν εμφάνισιν άντικρουομένων άντιλήψεων, αναφορικά μέ τό ήθικό καί τό έθιμικό δίκαιο, διαφωνίες πού άντικατοπτρίζονται στίς διαμάχες καί στούς συναγωγικούς κανονισμούς πού εξέδόθησαν κατά τόν 16ο καί τόν 17ο αιώνα. Ένα ζήτημα πού απέτέλεσε άντικείμενο έντονης διαμάχης ήταν τό θέμα άν ό γαμπρός έπετρέπετο νά έπισκεφθεί τήν οίκία τής άρραβωνιαστικής του.

Οι Έβραίοι τής 'Αρτας συμφωνούσαν στήν άναγνώρισιν των ραββίνων τής Θεσσαλονίκης ως τήν υπέρτατην θρησκευτικήν 'Αρχή, οι δέ νέοι πήγαιναν εκεί γιά σπουδές. Πολλοί Έβραίοι έφυγαν από τήν 'Αρτα τόν 17ο αιώνα. Οι Έβραίοι τής 'Αρτας ήσαν κυρίως έμποροι ή πραρατευτάδες, πού έμπορεύοντο στά χωριά. Τό 1869 ό άριθμός τους υπελογιζέτο σέ 800. Τό 1940 υπήρχαν εκεί 389 Έβραίοι κάτοικοι. Κατά τή διάρκεια τής ιταλικής κατοχής οι σχέσεις μέ τīs 'Αρχές ήταν καλές καί ή ζωή συνεχίσθηκε επί τρία χρόνια σχεδόν όμαλά. Όμως, στίς 24 Μαρτίου τού 1944 άφίχθη στήν 'Αρτα μία άποστολή τής Γκεστάπο· προμηθεύτηκε από τό Δημαρχείο όνομαστική κατάστασι των Έβραίων μέ τīs διευθύνσεις τους καί συνέλαβε 352 Έβραίους. Μόνο λίγοι κατάρθρωσαν νά διαφύγουν.

Μεταφέρθηκαν στήν 'Αθήνα (2 'Απριλίου 1944) καί μετά λίγες ήμέρες έστάλησαν στό 'Αουσβιτς, όπου καί θανατώθηκαν.

Μετά τήν άπελευθέρωσιν λίγες έβραϊκές οικογένειες επέ-

Κατάθεσις στεφάνου από τόν πρόεδρο τής Κοινότη-
τας 'Αρτας, άείμνηστο Ρ. Γκιούλη.

Ο ΡΑΒΒΙΝΟΣ ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΜΠΕΝ ΜΑΤΑΘΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΤΑ

Ο Βενιαμίν Ζεέβ μπεν Ματαθίας - άρχες 16 αιώνας - υπήρξε **Νταγιάν** καί **Άλαχιστής**, (θρησκευτικός δικαστής καί νομομαθής). Αρχικά ασχολήθηκε με τό εμπόριο καί άργότερα κατέστη μέλος του **Μπέτ Ντίν** (θρησκευτικού δικαστηρίου) τής Άρτας. Αφού έζησε γιά ένα μικρό διάστημα στή Λάρισα (1528) καί στήν Κέρκυρα (1530), ό Βενιαμίν μπεν Ματαθίας έγκαταστάθηκε στή Βενετία πρós τά τέλη του βίου του όμως επέστρεψε στήν Άρτα (1538).

Έξαιτίας μιάς έπεικουσής άποφάσεώς του, σχετικά μέ τήν περίπτωση κάποιας **άγκουνά**, ό Βενιαμίν μπεν Ματαθίας έπικρίθηκε αύστηρά από τούς συγχρόνους του Δαυίδ Ακοέν, Γιοσέφ Ταϊτάτζεκ καί άλλους. Στίς επικρίσεις άπάντησε στο έργο του **«Βενιαμίν Ζεέβ»**, πού περιείχε 450 άποφάσεις καί έρωταποκρίσεις (responsa), τό όποίο ολοκλήρωσε στή Βενετία τό 1534, όπου καί πρωτοεκδόθηκε μετά πέντε χρόνια. Τό έργο αυτό άποτελεί μιά σπουδαία πηγή πληροφοριών, άναφορικά μέ τίς οικονομικές συνθήκες καί τή θρησκευτική ζωή των Ίσραηλιτών τής Ελλάδος, τής Τουρκίας καί τής Μικράς Άσίας.

Οί νομικές άποφάσεις του Βενιαμίν μπεν Ματαθίας άντικατοπτρίζουν τήν άνεξαρτησία του πνευμάτός του πάνω σέ θέματα τής ιουδαϊκής δικονομίας, γεγονός πού επέσυρε τήν αντίδραση των Γερμανών καί των Ίταλών ραββίνων άπέναντι στο βιβλίό του. Τήρησε έχθρική στάση άπέναντι στους **Μαράνους**, οί όποίοι έκουσίως «άκολουθούν τούς νόμους των Έθνικών καί παραβαίνουν όλες τίς έντολές τής Τορά». Τούς θεωρούσε δέ ως «κατώτερους κι από τούς Έθνικούς», (Βενιαμίν Ζεέβ, 203).

Άλλοι σύγχρονοί του, όπως ό Ίσακ Γκερσών από τή Βενετία καί ό Δαυίδ Άκοέν, άμφισβήτησαν τήν κρίση του επί των νομικών ύποθέσεων, ενώ ό Σολομών Λούρια («Γιάμ σελ Σελομό», ΒΚ 78) δηλώνει άπερίφραστα ότι «κανείς δέν έπιτρέπεται νά άκολουθήσει τόν Βενιαμίν μπεν Ματαθία, παρά μόνον έφόσον μελετήσει προσεχτικά όλα τά σχετικά ταλμουδικά κείμενα καί συμβουλευθεί τίς άλαχικές αύθεντίες».

Άρκετοί έπιφανείς ραββίνοι τής Θεσσαλονίκης συμφωνούσαν μέ τόν Βενιαμίν. Έξαιτίας τής σφοδρό-

Τό Κεντρικό Ίσραηλιτικό Συμβούλιο τιμώντας τή μνήμη του

ΔΑΥΪΔ Χ. ΛΕΒΗ

έξέχοντος μέλους τής Ίσραηλιτικής Κοινότητας Βόλου καί διατελέσαντος στο παρελθόν άντιπροέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του, προσέφερε ύπέρ του Γηροκομείου Βόλου τό ποσό Δρχ. 10.000.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΣΕΛ. 5 ΛΕΞ. 41 β διάρθ.

στρεψαν στήν Άρτα. Τό 1948 υπήρξε κάποια προσπάθεια άνασυγκροτήσεως τής Κοινότητας, αλλά ό αριθμός των Έβραίων μειώθηκε ήδη τό 1958 σέ 20 άτομα.

(Στοιχεία από τήν έγκυκλοπαίδεια **Judaica**, τόμος 3, σελ. 645)

Ο ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΤΑΣ «ΣΚΟΥΦΑΣ»

Άπο έγγραφο του Μουσικοφιλολογικού Συλλόγου Άρτας «Σκουφάς», ό όποίος ιδρύθηκε τό 1896 καί έχει βραβευθεί από τήν Άκαδημία Άθηνών τό 1975 γιά τή δράση του, άναδημοσιεύουμε τά παρακάτω:

«Ο Συλλογός μας έχει πρώτον Μέγαν Εύεργέτην τήν Ίσραηλτική Κοινότητα Άρτης, ή όποία του έδώρησε τό οικόπεδον τής παλαιάς Συναγωγής τής, γιά τήν κατασκευή τής Πνευματικής Στέγης του Συλλόγου μας.

Άτυχώς τό οικόπεδον απαλλοτριώθηκε άπ' τόν ΕΟΤ καί πήραμε άποζημίωση (τό 1962) 170.000 δρχ. πού χρησιμοποιήθηκαν γιά τήν οικοδόμηση τής Στέγης μας σέ οικόπεδο πού μάς έδωσε ό Δήμος. Γι' αυτό στά Κεντρικά Γραφεία μας έχουμε χάλκινη έπιγραφή πού γράφει: «Μεγάλοι Εύεργέτες, Ίσραηλτική Κοινότης Άρτης, Δήμος Άρταίων».

Επίσης στήν προθήκη του Συλλόγου μας διασώζεται μεταλλική σφραγίδα πού γράφει: «Έβραϊκή Έκπαιδευτική Έταιρεία - Άρτα» χωρίς χρονολογία. Πρέπει νά είναι του 1900».

τατης διαμάχης του Βενιαμίν καί των αντίπαλών του στήν Άρτα (1530), άμφότερες οί πλευρές έπεζήτησαν τήν παρέμβαση των Ίταλών ραββίνων γιά τή διευθέτηση τής διαμάχης. Όρισμένοι, συμπεριλαμβανομένου του Αζριέλ Ντιένα, ύποστήριζαν τήν άπομάκρυνση του Βενιαμίν μπεν Ματαθία από τή ραββινεία. Η διαμάχη συνεχίστηκε μέχρι τό 1532, ό Βενιαμίν όμως εξακολούθησε νά ύπηρετεί ως ραββίνος στήν Άρτα. Ο γίός του Ματαθίας, πού πέθανε τό 1541, έγραψε μιά ύμνολογία γιά νά χαιρετίσει τήν έκδοση του βιβλίου του πατέρα του.

(Έγκυκλοπαίδεια **Judaica**, τόμος 4, σελ. 538).

Άγκουνά: γυναίκα ή όποία στερείται άποδείξεων γιά τό θάνατο του εξαφανισθέντος συζύγου τής καί ή όποία άπαγορεύεται νά ξαναπαντρευτεί μέχρι προσκομίσεως τέτοιας άποδείξεως. Τό πρόβλημα αυτό παρουσιάσθηκε έντονα έξαιτίας του θ' παγκοσμίου πολέμου, όταν άπασχόλησε σοβαρά όλες τίς ραββινικές Άρχές.

Μαράνους: κρυπτο - Έβραίοι, οί όποίοι είχαν έξαναγκασθεί νά προσηλυτισθούν στο Χριστιανισμό, αλλά κρυφά εξακολουθούσαν νά τηρούν τόν Ίουδαϊσμό. Πολλοί έξ αυτών, ύπέστησαν διωγμούς καί θανάτωθηκαν, κυρίως κατά τήν έποχή τής Ισπανικής Έρρας Έξετάσεως.

Συμμετοχή του έλληνικού Έβραϊσμού στις έορτές τής Έθνικής Άντιστάσεως

Τό Κεντρικό Ίσραηλιτικό Συμβούλιο γιά νά τιμήσει τήν Έθνική Άντίσταση, χάρις στήν όποία σώθηκαν πολλοί Έβραίοι τής Ελλάδος καί στήν όποία έλαβαν μέρος πολλοί όμόθρησκοι, άπεφάσισε καί οί Ίσραηλιτικές Κοινότητες τής Ελλάδος κατέθεσαν στεφάνια κατά τίς σχετικές έορτές.

Άντιπροσωπεία του Κεντρικού Ίσραηλιτικού Συμβουλίου, άποτελουμένη άπό Έβραίους - μέλη αντίστασιακών οργανώσεων, κατέθεσε στεφάνι στον Γοργοπόταμο.

ΑΡΑΜΑΪΚΗ (‘Η γλώσσα του Χριστού)

‘Η μητρική γλώσσα του Χριστού, ή αραμαϊκή, είναι γλώσσα πεθασμένη;

Δαυτί η πλάνη στράφει και βροντάει σέ όλους μας του χριστεπώνυμου λαού μας Χριστιανούς και ακόμη σέ πάμπολλους Έβραίους της και νύν διασποράς τους.

★

‘Ιδιαίτερα έμεις οι Έλληνες είμαστε πάντα οι ίδιοι πού πιστεύουμε ότι ο Μέγας Άλέξανδρος ήταν Έλληνας και ή αρχαία ‘Αθηναϊκή Δημοκρατία ήταν πράγματι Δημοκρατία έλευθέρων ανθρώπων και όχι «Δημοκρατία» ών 900.000 (χιλιάδων) δούλων, των μόνων 6.000 ‘Αθηναίων δημοτών του εύγενολογίου της πόλεως αυτής...

‘Ο παιδικός μου, έβραιολεβάντικης καταγωγής ‘Αθακούμ Πανόζα, μου γράφει από τη Μαδρίτη στά «Ισπανοελληνικά, ότι τούτο ή εκείνο και ότι (λέει)» γιά νά σου μιλήσω στη μουσειακή πιά αραμαϊκή γλώσσα του Χριστού κατά τό επί του σταυρού του αραμαϊκού επιφώνημά του: ‘Ηλί, ‘Ηλί λαμά σαβαχθανί! = «Θεέ μου, Θεέ μου γιατί μέ εγκατέλειψες;» σέ ρωτώ... όχι θέβαια στην αραμαϊκή αλλά στά ελληνικά, πού μου είναι και μητρική μου γλώσσα, σέ ρωτώ νά μου πείς πού πάμε; Γιατί ο Θεός μάς εγκατέλειψε... Τζοθάνη;»

★

Τό τί άπάντησα στό φίλο μου τόν ‘Αθακούμ δέν ένδιαφέρει τούς άναγνώστες μου. Θά πώ όμως γιά τήν «ταμπου-ϊκήν αυτήν πλάνη της τάχα πεθασμένης γλώσσας του Χριστού (και στους πεθαμεναντιζηδολόγους της) ότι ή αραμαϊκή δέν είναι ντίπ-καταντίπ γλώσσα μουσειακή και πεθασμένη! ‘Εξ έναντίας είναι πλούσια και νευρώδης σάν οι σπηλαιογραφίες των πρωτόγονων νεμρώντ, οι τοιχογραφίες της Κνωσού, και παρθένος ως ή ‘Αρτεμις.

Καί μιλιέται σέ έκτεταμένες περιοχές της Συρίας, ως γλώσσα των «κρατών» τους.

Γλωσσολογικώς είναι ή άριστοκρατία των γλωσσών, ένα είδος Μανδαρίνης, πού (ως οι ποτε Κινέζοι Μανδάρινοι), πάραξ νά «μιλάει»,...σκέπτεται μεγαλοφώνως!

★

Ου μήν αλλά τήν αραμαϊκή, μιά γλώσσα 3.000 έτών, τή μιλάν όχι μόνον οι Βεδουίνοι της Συρίας, αλλά και τινά φύλα Κούρδων της παραλιακής Εύρασίας και μιά άπειροελάχιστη μειονότητα «πούρων» ‘Αραμαίων, διάσπαρτων σ’ όλο τόν κόσμο.

‘Η σοφή της ‘Αλεξάνδρειας νεοελληνίδα του καιρού ‘Υπατία ήταν ‘Αραμαία. Μεταξύ των λιθοβολησάντων αυτήν, ήταν και γυναίκες ‘Αραμαίες.

Στό Θιβέτ, οι Λάμες των βουδικών μοναστηρίων, διαλεγόντουσαν στά αραμαϊκά, όταν ήθελαν, προπάντων γιά νά κάνουν έντύπωση στους τυχόν επισκέπτες τους. Ντόπια θιβετιανή γλώσσα (έκτός από άσήμαντες ιδιωματικές «γλωσσολογίες») δέν υπάρχει. Μόνον ο Δαλαιλάμας, έφθέγγετο στους γονατιστούς ξένους πρεσβευτές στά αραμαϊκά στην «Πρωτεύουσα» Λάσσα (όπου τό... Βατικανό του) και μόνον μονολογικώς (ή γραφτά μέ κόκκινο μελάνι, όπως οι Κινέζοι αυτοκράτορες) – οι έρωτήσεις άπαγορεύονταν!

‘Ο διαβόητος Ρασπούτιν, μίλαε σέ «παλαιοχριστιανούς»... στά αραμαϊκά! Εκείνη τήν κατεπληγμένην και δυστυχή αυτοκράτειρα «Πασών των Ρωσιών» γυναίκα του Ρομανώφ Νικολάου του Β’, τήν δίδασκε τήν αραμαϊκή, ως μόνη γλώσσα του Κυρίου ‘Ημιν ‘Ιησού Χριστού και συνεπώς γλώσσα άγιαν - ής ή Χάρις και τό μέγα ‘Ελεος έπιφυτήτω έπ’ έμέ και εις πάντες ύμās - ΑΜΗΝ!

Τό ελληνικό Πατριαρχείο της ‘Ιερουσαλήμ, βομβεί από τήν αραμαϊκή. Τό ίδιο, τό ελληνικό Πατριαρχείο της ‘Αντιοχείας.

Στους θόλους των Φράγκικων μοναστηριών, πέτονται άνάεροι ψαλμοί και δοξαστικά αραμαϊκά... Στά Εύαγγέλια όλου του κόσμου αραμαϊκοί φθόγγοι στόν άνέρα, στράφτουν σάν άξαφνα σπίρτα στό σκοτάδι!

Τό «ιη μεμορίαμ» των μνημοσύνων (μακάθριος μακαρισμός) ψέλνεται στην αραμαϊκή άπ’ τούς παπάδες. (δέν θυμάμαι τήν αύτολεξία του στα αραμαϊκά, νά τήν παρέθετα δωδά).

Στίς θραχώδεις κοιλάδες Μαμούλα της βορειανατολικής Συρίας, οι γάμοι, τά βαφτίσια και οι νεκρικές ψαλμωδίες, γίνονται μέ αραμαϊκά «γράμματα». ‘Εκεί...ξυπολητοι σάν τό Χριστό, οι «έκκλησιαζόμενοι» Σύροι, καταπίνουν επιτόπου τά ρακιά (έγχώρια «βιομηχανικά» παρασκευάσματα) τούς μεζέδες (συνήθως...νεογνώ άγριογούρουνων ή σκαντζοχοίρων ή ποτάμιων χελωνών - τίς όποιες πολύ νοστιμεύονται!) συγχαιρούμενοι τούς νονούς και τούς γονείς των νεοφωτιστών ή τούς νεονύμφους ή τούς συγγενείς των τεθνεώτων, μέ δάκρυα, έγχώρια παραγωγής...γλυκερίνης!

Ενώ (είδος...εύγενείας!) τό δικό μας «Κυριελέησον, Κυριελέησον», στά ελληνικά, άκούγεται και στίς ιεροτελεστίες των ‘Αραμαίων, όπως και στίς ιεροτελεστίες των λαών όλου του κόσμου.

Στά αραμαϊκά είναι γραμμένα δεκάδες εύαγγέλια στην ‘Ασία – (έχω ένα τέτοιο στό άρχείο μου).

‘Αλλά και στίχοι ισάξιοι των στίχων του Σααντή και του ‘Ομάρ Καγιάμ. Στό ναυάγιο του Τιτανικού, χαθήκανε έξι πληρεις συλλογές τέτοιων ποιημάτων, εκ των όποιων συλλογών· ή μία: τά «Ρουμπαγιάτ» του ‘Ομάρ Καγιάμ, ήταν άδαμαντοκόλλητη - άμύθητης άξιας. Στη μεγάλη πυρκαϊά της ‘Αλεξάνδρειας (έπί Κλεοπάτρας και ‘Ιουλιού Καίσαρα) κήκαν πολλά εύαγγέλια στά αραμαϊκά, ως τό κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον και βιβλία του Δανιήλ, του ‘Ιερεμία και του ‘Εσδρα.

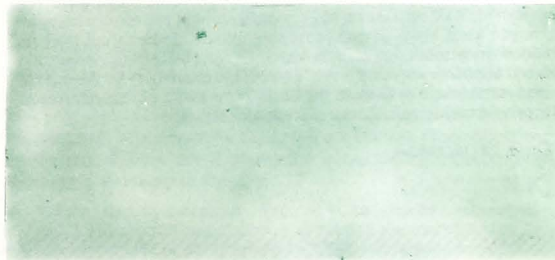
★

Αυτά τά σημαντικά φύλα της παραμεσοποταμίας και της Συρίας, πού κατέκλυσαν τή μέση Εύρασία και «έκτόπισε» τούς παρόχθιους Μικρασιατικούς πολιτισμούς... και τούς Έβραίους της Παλαιστίνης, υπεχώρησε έμπάντας στό λεγόμενο «καφούκι» όταν κατά τούς έλληνιστικούς χρόνους μεταλαμπιάστηκε ή ελληνική γλώσσα σ’ όλη τήν άκροαριστερή περιοχή της ‘Ασίας μέχρι της Αιγύπτου.

‘Ετσι, πρίν ακόμη έμφανισθεί ο Χριστός, ή αραμαϊκή γλώσσα και οι λαοί της θεωρήθηκαν έκτοτε πεθασμένοι και μουσειακοί! ‘Αλλά «ούς άπεδοκίμασαν οι οικοδομούντες, ούτοι άνεφάνησαν εις κεφαλήν γωνίας!» - κατά τόν ψαλμόν του προφητάνακτος Δαυίδ.

‘Ο κ. Γ. Σκαρίμπας (1897) είναι γνωστός πεζογράφος και ποιητής πού ζεί μόνιμα στη Χαλκίδα. Μέ τόν προσωπικό του ιδιάζοντα τρόπο γραφής έχει γράψει πολλά βιβλία («Καύμοι στό Γριπονήσι», «Τό θείο τραγί», «Μαριάμπας», «Ουλαλούμ», «Ο ήχος του κώδωνος», «Εαυτούληδες» κ.ά .

Τό παραπάνω άρθρο του αναδημοσιεύεται από τήν έφημερίδα «Ευβοϊκός Χρόνος».

ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΟΣ ΠΑΠΥΡΟΣ ΜΕ ΕΒΡΑΪΚΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ Στήν άραμαϊκή γλώσσα

Ο καθηγητής της Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Ύετσιθα Ρί-σαρντ Στάινερ, έλυσε τό αίνιγμα ενός αιγυπτιακού παπύρου ηλικίας 2.000 ετών, τό όποϊόν άπησχόλησε πολλούς γλωσσολόγους, διότι δέν είχε καταστή δυνατόν νά άναγνωσθή. Ο Άμερικανός καθηγητής άνε-κάλυψε ό ό παπύρος περιέχει άποσπάσματα έβραϊκών ψαλμών, οι όποιοι άποτεινόνται εις Αιγυπτίους θεούς, λέγει δέ ό ό παρέχει τήν παλαιότεραν συγκεκριμένη άπόδειξιν ό ό ψαλμοί έχρησιμοποιο-ύντο καί εκτός της Ίερουσαλήμ. Ο παπύρος άποτελεί σπάνιον καί πρώϊμον παράδειγμα του πώς ή μία θρησκεία έδανείζετο τελετουργικά στοιχεία άπό τήν άλλην. Ο Στάινερ προσθέτει ό ό ιλιήρης μετάφρα-σις του παπύρου θά συμβάλει σημαντικώς εις τήν γνώσιν του πώς ώμιλείτο ή «άραμακή», μία σημιτική, ως πιστεύεται, γλώσσα μέ ώρι-σμένες αναλογίας προς τήν αρχαίαν έβραϊκήν, ή όποία επί πολλούς αιώνας ήτο ή «διεθνής γλώσσα» της Μέσης Άνατολής. Ο καθ. Στάινερ καί ό Τσάρλς Νίμς, επίτιμος καθηγητής του Ίνστιτούτου Άνατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Σικάγου, θά δημοσιεύσουν τήν άνά-λυσιν του «μυστηριώδους παπύρου» εις τό υπό έκδοσιν τεύχος της «Τζόρνναλ όφ δή Άμέρικαν Όριένταλ Σοσαίετι».

ΠΩΣ ΔΙΕΓΊΝΩΣΘΗ

Τό χειρόγραφον περιέχει κείμενον εκ 422 σειρών, θεωρείται δέ ό ό έγγραφη τον 2ον αιώνα π.Χ. εις τό Λούξορ, τās αρχαίās θήσας της Αιγύπτου, εύρίσκειται δέ εις τήν Βιβλιοθήκην Πιερίπον Μόργκαν της Νέας Υόρκης. Είναι γεγραμμένον εις τήν άπλουστευμένην αιγυπτιακήν γραφήν, τήν λεγομένην δημοτικήν, επί πολλάς δέ δεκαετιας ύ-πέρξεν έν γλωσσολογικόν μυστήριον, διότι άκόμη καί οι έξοικειωμένοι μέ τήν δημοτικήν γλωσσολόγοι δέν είχαν διαγνώσει ό ό έχρησιμοποιο-είτο διά τήν μεταγραφήν της καθομιλουμένης άραμαϊκής. Η λύσις του αινίγματος ήλθε τό θέρος του 1951, όταν ό καθ. Νίμς επέδειξεν εις τον καθ. Στάινερ, ό όποϊός έμελέτα έτερον γλωσσολογικόν πρόβλημα της άραμαϊκής, φωτογραφίας του παπύρου. Άφού έμελέτησε τό χειρό-γραφον, ό καθ. Στάινερ συνενέκρανεν ό ό γραφεύς του παπύρου δέν ένγνώριζε τήν άραμαϊκήν, ούτω δέ έγραφε φωνητικώς, ίσως δέ καί καθ' ύπαγόρευσιν, χωρίς νά γνωρίζη τήν έννοϊαν των γραφομένων. Τό κεί-μενον θρίβει όρθογραφικώς καί άλλων σφαλμάτων. Κατά τήν μελέτην του παπύρου, ό Στάινερ άνεγνώρισε λέξεις συνήθεις εις τους έβραϊ-κούς ψαλμούς. Μέ βάση τās λέξεις αυτές, άνέλυσε καί τά λοιπά τμήματα του παπύρου.

ΑΝΑΜΕΙΞΙΣ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ

«Πολλά φράσεις, τās όποιās μετέφρασα, μου ένεθύμισαν τήν έβραϊκήν λειτουργικήν», λέγει, «μόνον, όμως άφού έμελέτησα επί έν όλόκληρον θέρος τό κείμενον, διέγνωνα ό ό αιγυπτιακός αυτός ύμνος ώμοιάζε πολύ μέ τον 20όν Ψαλμόν, άλλα έφερε τό όνομα του θεού Ώρου, ως καί τά όνόματα άλλων Αιγυπτίων θεών. Βεβαίως, δέν είναι δυνατόν νά γνωρίζωμεν ποίος μετέφερε τό κείμενον των ψαλμών εις τήν αιγυπτιακήν λειτουργικήν. Είναι όμως πιθανόν ή νά οικειοποιή-θησαν οι λάτρες του Ώρου προσευχάς της έβραϊκής κοινότητος της Αιγύπτου ή νά τό μετέφεραν συγκερητιστά Έβραίοι, οι όποιοι άνέμει-ξαν τήν θρησκείαν των μέ εκείνην των γειτόνων των».

Η άλληλεπίδρασις των θρησκειών ήτο κάτι τό σύνηθες κατά τήν αρχαιότητα. Άλλ' αϊ πλείσται των άποδείξεων περί τούτου εύρίσκονται εις πηγάς κατά πολύ μεταγενεστέρας. Οι καθ. Στάινερ καί Νίμς πι-στεύουν ό ό ή προσευχή είναι δυνατόν νά έλήφθη υπό των Αιγυπτίων άπό τήν έβραϊκήν κοινότητα της Έδφου, εις άπόστασιν 96 χιλιομέτρν νοτιοανατολικώς των Θηβών. Η Έδφου ήτο έν εκ των μεγαλύτερων κέντρων λατρείας του Ώρου, του «θεού - Ιέρακος».

(«Εστία, 25/10/1982»).

Έβραϊκά στοιχεία ύπήρχαν έδω άπό αιώνες 'Ισραηλιτική Κοινότητα Βόλου

Μέ τήν παλιά καί ένδιαφέ- ρουσα ιστορία

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ του Βόλου, λιγοστοί πιά, σέ σύγκριση μέ παλιό-τερες έποχές, δέν μπορεί νά πεί κανένας ό ό δέν είναι Βολιώ-τες, άφού οι περισσότεροι έδω έχουν γεννηθεί. Ωστόσο κά-ποτε, στα παλιά χρόνια, άπό κάπου είχαν έρθει, μόνο που δέν είναι εύκολο πιά νά πληροφορηθούμε λεπτομέρειες, διότι θά άκούσουμε γιά Έβραίους έγκατεστημένους αιώνες πριν καί θά δούμε άκόμη ό ό πρώτη συναγωγή του Βόλου ιδρύθηκε τό 1870, επί Τουρκοκρατίας δηλαδή. Ας άρυστούμε όμως με-ρικά ιστορικά στοιχεία γιά τήν παλιά καί ένδιαφέρουσα ιστο-ρία της Ισραηλιτικής Κοινότητας Βόλου.

Έβραϊκά στοιχεία φαίνεται νά ύπήρχαν στη Δημητριάδα άπό τους αρχαίους χρόνους καί μάλιστα στην έποχή του Φι-λίππου του πέμπτου επί Ρωμαϊκρατίας. Συναντάμε άργό-τερα Έβραίους τό 1587 επί Τουρκοκρατίας, άφού σέ έκθέσεις Βενετσιάνων διπλωματικώνπρακτόρων του έτους αυτού άναφέρεται μεταξύ άλλων ό ό από πειρατές στό Βόλο κατά τήν περίοδο αυτή συνελήφθησαν καί Έβραίοι που εργάζον-ταν στό λιμάνι. Επί Τουρκοκρατίας έπίσχον καί στα μέσα του 18ου αιώνα βρίσκουμε καί πάλι Έβραίους στό Βόλο μέ κοινο-τική όργάνωση.

ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ του 19ου αιώνα, στα χρόνια 1821 καί 1826, οι Έβραίοι είναι πολλοί καί μέ μεγάλη έμπορική έπίδοση.

Όσο μεγάλωνε ό πληθυσμός καί ή έμπορική κίνηση της νέας πόλης, μεγάλωνε καί ό αριθμός των μελών της έβραϊκής παροικίας, ή όποία βοηθούσαν άπό τίς ισραηλιτικές κοινότη-τες Θεσσαλονίκης καί Λαρίσης. Άπό τήν κοινότητα Λαρίσης προέρχονταν τά περισσότερα μέλη της ισραηλιτικής κοινο-τητας Βόλου.

Επίσης κατά τά έτη 1860, 1878 καί 1880 (επί Τουρκοκρατί-ας) βρίσκουμε έγκατεστημένους στό Βόλο Έβραίους μέ κοι-νοτική όργάνωση.

Κατά τήν έποχή της προσάρτησης της Θεσσαλίας στό έλ-ληνικό κράτος καί άργότερα βρίσκουμε πάλι έγκατεστημέ-νους στό Βόλο άρκετούς Έβραίους νά ζουν καί νά εργάζονται έδω.

ΦΘΑΝΟΥΜΕ στην πρώτη είκοσαετία του αιώνα μας (1900 - 1920) κατά τήν όποία ή ισραηλιτική κοινότητα του Βόλου είναι πολυάριθμη καί βρίσκεται σέ άκμή.

Τό 1870 κτίστηκε στην όδό Μωυσεώς ή πρώτη Συναγωγή, άρκετά εύρύχωρη, μέ τά παραρτήματά της, μέ χρηματοδό-τηση άπό τό μεγάλο τραπεζίτη του Λονδίνου Έδμόνδο Ντέ Ρόταλδ. Τά μέλη της κοινότητας άνέρχονταν τότε σέ διακό-σια περίπου άτομα καί προέρχονταν κατά τό πλείστον άπό τή Λάρισα. Η κοινότητα διοικούνταν άπό μία θρησκευτική γε-ροντία. Σέ άνώγειο τμήμα της Συναγωγής στεγαζόταν τό κοι-νοτικό σχολείο καί άργότερα τά γραφεία της κοινότητας καί των συλλόγων.

Τό 1938, επί προεδρίας του μακαρίτη βιομηχάνου Άνσέλ-

Οι Έβραίοι
στόν Κόσμο

ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ: Μετά τη συνάντηση με εκπροσώπους του Εύρωπαϊκού Τμήματος του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου (ΠΕΣ), ο πρόεδρος του Εύρωπαϊκού Κοινοβουλίου κ. Πιέρ Ντάνκερτ, εξέδωσε επίσημη διακήρυξη στην οποία καταγγέλλει έντονα τις πρόσφατες αντισημιτικές επιθέσεις στην Εύρῳπη, τονίζοντας ταυτόχρονα την ανάγκη διακυβερνητικής συνεργασίας για την καταπολέμηση παρόμοιων τρομοκρατικών ενεργειών.

Ο κ. Ντάνκερτ συναντήθηκε με εκπροσώπους των ισραηλιτικών Κοινοτήτων του Βελγίου, της Γαλλίας της Ιταλίας, της Ολλανδίας, του Ήνωμένου Βασιλείου και της Δυτικής Γερμανίας, τό δε ανακοινωθέν εκδόθηκε στο όνομα ολοκλήρου του Εύρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Η δήλωση του κ. Ντάνκερτ, πού αποτελεί μία σημαντική διακήρυξη, έχει ως εξής:

- «Τό Γραφείο του Εύρωπαϊκού Κοινοβουλίου δέχθηκε (17.10.1982) μία αντιπροσωπεία του Εύρωπαϊκού Τμήματος του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου, πού εκπροσωπούσαν 23 εθνικές κοινότητες στην Εύρῳπη, συμπεριλαμβανομένων και των δέκα μελών κρατών της Εύρωπαϊκής Κοινότητας.
- »Μετά τη φονική επίθεση κατά της συναγωγής της Ρώμης, τό τελευταίο αίματηρό επεισόδιο μιάς σειράς τρομοκρατικών και αντισημιτικών ενεργειών στην Εύρῳπη, αποκηρύσσω, στο όνομα του Εύρωπαϊκού Κοινοβουλίου, τις άγριες αυτές επιθέσεις πού πλήττουν θεμελιώδεις αξίες της δημοκρατικής κοινωνίας μας.
- »Οί έγκληματίες δρουν κατά τρόπο βίαιο και άπάνθρωπο, προκαλώντας τό φόβο και την εκδήλωση ανεξέλεγκτων αντιδράσεων αυτοάμυνας.
- »Τό Εύρωπαϊκό Κοινοβούλιο καλεί όλους τούς πολίτες νά άντισταθούν με θάρρος και αποφασιστικότητα στις πιέσεις πού άπορρέουν από αυτές τις άπειλές και τις άπάνθρωπες ενέργειες.
- »Τό Εύρωπαϊκό Κοινοβούλιο έπαναλαμβάνει την παλαιότερη άπόφασή του περί καταδίκης κάθε μορφής τρομοκρατίας, φυλετικής, ιδεολογικής, θρησκευτικής ή πολιτικής.
- »Άπευθύνει έκκληση προς όλες τις κυβερνήσεις της Κοινότητας για στενότερη συνεργασία μεταξύ των άρμοδίων όργάνων των άντιστοιχών χωρών, για την άποσόφηση των κινδύνων πού άπορρέουν από διακρίσεις και τυφλές πράξεις τρομοκρατίας».

Έπιπλέον ο κ. Ντάνκερτ ύποσχέθηκε στά μέλη της αντιπροσωπίας του ΠΕΣ νά φέρεi για συζήτηση, την επόμενη περίοδο εργασιών του Εύρωπαϊκού Κοινοβουλίου, τό θέμα της έντατικοποίησης του άγώνα κατά της τρομοκρατίας και του αντισημιτισμού.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΙΤΑΛΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΜΕ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥΣ ΤΟΥ Π.Ε.Σ.

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ: Ο κ. Έντγκαρ Μ. Μπρόνφμαν, πρόεδρος του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου (ΠΕΣ) ανακοίνωσε (15.10.1982) ότι ο ύπουργός Έσωτερικών της Ιταλίας κ. Βιρτζίνιο Ρογκνόνι, τον διαβεβαίωσε περί της αποφασιστικότητας της κυβερνήσεώς του νά έντεινεί τον άγώνα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, από όπουδήποτε κι άν προέρχεται, και νά άπελευθερώσει την ιταλική έβραϊκή Κοινότητα από τό συναίσθημα άπομονωτισμού πού την διακατέχει.

Ο κ. Ρογκνόνι ζήτησε νά συναντηθεί με τον έκτελεστικό διευθυντή του ΠΕΣ, δρ. Ίσραελ Σίνγκερ και τον αντιπρόεδρο, ραββίνο Άρθουρ Έρτζμπεργκ, για νά εξέτάσουν τις συνέπειες της πρόσφατης επιθέσεως κατά της συναγωγής της Ρώμης. Στις διαβουλεύσεις, πού κράτησαν τρεις ώρες, συμμετείχαν ό Ιταλός πρέσβης στις ΗΠΑ κ. Ρινάλντο Πετρινιάνι και ό αντιπρόσωπος της Ιταλίας στόν ΟΗΕ κ. Ουμπέρτο Λαί Ρόκκα.

Η επίθεση κατά της συναγωγής εξέτάσθηκε κάτω από τό πρίσμα της μονόπλευρης ενημέρωσης της κοινής γνώμης για τις Μεσανατολικές εξελίξεις και την επίσκεψη του Γιασέρ Άραφάτ, από μέρους του ιταλικού τύπου. Ο κ. Ρογκνόνι άναγνώρισε τη μονομέρεια της πληροφόρησης και τόνισε ότι θά καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε νά ύπάρχει κάποια ίσορροπία στις έκάστοτε κυβερνητικές θέσεις και δηλώσεις.

Ο Ιταλός ύπουργός ύπογράμμισε ότι ολοκλήρη η χώρα έχει συγκλονισθεί από την τραγωδία της συναγωγής διότι ό,τι άφορά τον ιταλικό Έβραϊσμό, άφορά όλη την Ιταλία. Ο κ. Ρογκνόνι, τέλος, ύποσχέθηκε νά βελτιωθούν οι έπαφές με την ιταλική έβραϊκή Κοινότητα και εξέφρασε τη χαρά του πού του παρέχεται η δυνατότητα νά άνοίξει καινούργιες γραμμές επικοινωνίας με τον παγκόσμιο Έβραϊσμό.

Ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΗΣ ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΡΑΒΒΙΝΟΣ

Πέρασαν 39 χρόνια από την ήμέρα πού οι Ναζί μετέφεραν από την Ιταλία σέ γερμανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως 1.259 Ιταλοεβραίους, από τούς όποιους μόνο 15 επέζησαν. Κάθε χρόνο, για νά τιμηθεί η μνήμη των θυμάτων αυτών του φασισμού, γίνεται μνημόσυνο στη Συναγωγή της Ρώμης. Φέτος, η τελετή ύπήρξε περισσότερο επίσημη, άφου και στην Ιταλία παρουσιάστηκαν κρούσματα αντισημιτισμού. Στη φωτογραφία βλέπουμε τό ραββίνο της Ρώμης "Ελιο Τόαφ νά συζητά με τον κομμουνιστή δήμαρχο της ιταλικής πρωτεύουσας Ούγκο Βετέρε (δεύτερος από δεξιά). («Έπίκαιρα», 28.10.1982).

Ο Ντάβιντ Κριβίν εξετάζει γιατί τὰ δεινά τῶν Λιβανέζων στά περασμένα ἑπτὰ χρόνια παραμελήθηκαν ἀπό τὰ μέσα ἐνημερώσεως τῆς Δύσης.

Οἱ Ἰσραηλινοὶ παραξενεύονται ἀπὸ τὴν ὑπαρξη δύο διαφορετικῶν εἰκόνων τῆς κατάστασης στὸν Λίβανο, τῆς μιᾶς πού ἔχει σχηματισθεῖ ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμο καὶ τῆς ἄλλης ἀπὸ τοὺς Λιβανέζους.

Ὁ κόσμος βλέπει τὴν Ἐπιχείρηση «Εἰρήνη γιὰ τὴν Γαλιλαία» σάν μιὰ ἀδικοιολόγητη ἐπίθεση τοῦ Ἰσραὴλ ἐναντίον μιᾶς μικρῆς χώρας πού τό μοναδικό σφάλμα τῆς ἦταν ὅτι ἔδωσε ἄσυλο στὴν ἀντιστασιακὴ κίνηση ἐνός λαοῦ, τῶν Παλαιστινίων, πού τοῦ ἀρνοῦνται τὰ δικαιώματά του.

Οἱ Λιβανέζοι ὑποδέχονται μέ χαρά τοὺς Ἰσραηλινούς γιατί τοὺς ἐλευθέρωσαν ἀπὸ μιὰ κτηνώδη κατοχὴ ἀπὸ ξένους καταπιεστές, πού ἔκανε μαρτύριο τὴν καθημερινή ζωὴ τους. Τὴν ἀποψη αὐτὴ τὴν συμμερίζονται τόσο οἱ Χριστιανοί, ὅσο καὶ οἱ Μουσουλμάνοι Λιβανέζοι.

Μιλοῦμε γιὰ τὰ ἑπτὰ φοβερά χρόνια. Οἱ Ἰσραηλινοὶ κατηγοροῦνται γιατί δέν ἔσπευσαν νὰ τοὺς σώσουν νωρίτερα. Ἐκεῖνο πού παραξενεύει τὸν Ἰσραηλινὸ ἐπισκέπτη πού ἔγινε δεκτός στὴν Τύρο καὶ τὴ Σιδόνα πανηγυρικά μέ τρόπο πού δέν θά γινόταν ποτέ στό Ναμπλούς ἢ τὴν Χεβρών, εἶναι γιατί ἡ ὑποδούλωση τῶν Λιβανέζων στὴ διάρκεια τῶν ἑπτὰ αὐτῶν μοιραίων ἐτῶν δέν ἔγινε γενικά γνωστή.

Ὁ Λίβανος περιλάμβανε ἀφθονία ἀπὸ ξένους δημοσιογράφους, διπλωμάτες, ἐπιχειρηματίες ἢ τουρίστες. Κανείς τους ὅμως δέν πρόσεξε πῶς τὰ μέλη τῆς ΟΑΠ, ἐκτός ἀπὸ τό νὰ εἶναι τολμηροὶ ἀγωνιστές τῆς ἐλευθερίας, ἦταν ἐπίσης — γιὰ νὰ ἀναφέρουμε δὴλωση τοῦ τέως Πρωθυπουργοῦ Σουλεϊμάν Φράντζη — «φιλοξενούμενοι στὸν Λίβανο, πού προσπάθησαν νὰ σφάξουν τοὺς οἰκοδεσπότες τους».

Ὁ Χριστιανὸς Λιβανέζος Δρ. Οὐίλσον Σαλίμ, παρατηρεῖ σέ ἓνα φυλλάδιο πού κυκλοφόρησε στὶς ἀρχές τοῦ ἔτους στὴν Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ, ἀπὸ τὴν Ὁργάνωση «Βοήθεια γιὰ τὸν Χριστιανικὸ Λίβανο» ὅτι ἡ ΟΑΠ «βομβαρδίζει τὰ σπίτια μας νυχθημερόν, ναρκοθετεῖ τοὺς δρόμους μας καὶ προκαλεῖ μεγάλες ἀπώλειες σέ ζωές. Πολλές γυναῖκες καὶ παιδιά ἔχουν σκοτωθεῖ. Ἀπὸ τὴν ἐπο-

χὴ τῆς εἰσόδου τῶν τρομοκρατῶν στὸν Λίβανο εἴχαμε ἐλάχιστες διακοπές στὶς πράξεις αὐτές καὶ πολλὰ μέλη τοῦ λαοῦ μας, γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ συνεχὴς πίεση ἦταν ἀνυπόφορη ἔφυγαν ἀπὸ φόβο γιὰ τὴ ζωὴ τους». Καθὼς διαβάζω προσεχτικὰ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ στοῦ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν καὶ ἄλλοῦ, μοῦ ἔρχεται στὴ σκέψη μιὰ πιθανὴ ἐξήγηση. Ὁ Φράντζη εἶναι Χριστιανός, τό ἴδιο καὶ ὁ Οὐίλσον Σαλίμ. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στὸν Λίβανο διεξάγεται οὐσιαστικὰ ἀνάμεσα στοὺς Χριστιανούς καὶ τοὺς Μουσουλμάνους. Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Δύσης ἐκνευρίζονται ὅταν χρειάζεται νὰ ἐνισχύσουν τοὺς ὁμόθρήσκους τους, γιατί αὐτὸ τοὺς κάνει νὰ φαίνονται μονόπλευροι.

Ἔτσι προτίμησαν νὰ βαφτίσουν τὴν μερίδα αὐτὴ Χριστιανούς Φαλαγγίτες, δεξιούς Χριστιανούς, Μαρονιτικὲς δυνάμεις — ὁτιδήποτε ἄλλο ἐκτός ἀπὸ ἀπλούς Χριστιανούς.

Ὁμολογῶ πῶς εἶχα νοιώσει καὶ ἐγὼ τὴν προκατάληψη αὐτὴ καὶ θεώρησα τοὺς Φαλαγγίτες τοῦ Μπασίρ Τζεμαγιέλ σάν μιὰ ἀπλὴ ὁμάδα πίεσεως μέ δικά της πολιτικὰ ἐνδιαφέροντα — μέχρι πού διάβασα τίς ἀκόλουθες λέξεις σέ ἓνα ἔγγραφο μέ τὸν τίτλο «Τὸ Θέμα τοῦ Λιβάνου», πού δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὰ Λιβανέζικα Χριστιανικὰ στοιχεῖα τὸν Ἀπρίλιο.

Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ λέγει: «Πρὶν ἀπὸ δεκατρεῖς αἰῶνες τό Ἰσλάμ κατέλαβε τίς Ἀνατολικές Ἐπαρχίες τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ὑπέταξε τοὺς Χριστιανικοὺς πληθυσμούς τους. Ἀργότερα, ἡ Ἀσσυρία καὶ ἡ Χαλδαία ὑπέκυψαν στό Ἰσλάμ. Ἀκολούθησε μετὰ ἡ Ἀρμενία.

«Ὅλους αὐτοὺς τοὺς αἰῶνες, τό Ὄρος Λίβανος παρέμεινε ἡ μόνη Χριστιανικὴ ἐστία τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς. Ἦδη ἀπὸ τὴν Ἰσλαμικὴν κατάκτηση, οἱ Ἀνατολικοὶ Χριστιανοί, εἶχαν πλημμυρίσει τό Ὄρος Λίβανος γιατί οἱ Χριστιανοὶ ἔβρισκαν ἐκεῖ καταφύγιο ἐναντίον τῶν διωγμῶν καὶ προστασία ἐναντίον τοῦ φανατισμοῦ».

Οἱ Χριστιανοὶ ἔκαναν ἀγῶνα γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἐξουσίας ὅπως κάθε ἄλλος στὴν κομματισμένη αὐτὴ χώρα, ἀλλὰ αὐτὸ δέν καθιστοῦσε ἄδικη τὴν ὑπόθεσή τους. Οἱ καθορισμένοι σκο-

ποί τους αντιπροσώπευαν ασφαλώς την θέληση όλων των Λιβανέζων, και έδωσαν έκφραση στην Πρώτη Διεθνή Διάσκεψη 'Αλληλεγγύης μέ τον Λίβανο που έγινε στο Μπέτ - Μέρυ του Λιβάνου, στις 2 — 3 'Απριλίου.

Η Διάσκεψη κατήγγειλε την παρουσίαση των γεγονότων του Λιβάνου σαν «εμφύλιο πόλεμο», ενώ άφορουσαν έναν έθνικό αγώνα έναντιον μιας διπλής κατοχής, δηλαδή της κατοχής από την Ο.Α.Π. και από τους Σύριους. Η διάσκεψη ζήτησε τον πλήρη άφοπλισμό της Ο.Α.Π. ('Αποφ. 2) και την άμεση και άνευ όρων ανάκληση του Συριακού στρατού.

Όσο για την ξένη κατοχή, η έκθεση τονίζει ότι στην Βηρυττό η περιοχή του κέντρου της πόλης έχει μεταβληθεί σε έρείπια και πάρα πολλές εκκλησίες — ανάμεσα στις οποίες περιλαμβάνονται και πέντε καθεδρικοί ναοί (Μαρονιτικός, Λατινικός, Έλληνορθόδοξος, Καθολικός και Συριο - Καθολικός) — βεβηλώθηκαν και λεηλατήθηκαν.

Τό ένα τρίτο του Λιβανέζικου πληθυσμού εγκατέλειψε τά σπίτια του, τά τέσσερα πέμπτα της εκτάσεως τοῦ κράτους κατέχονται και η Λιβανέζικη Κυβέρνηση είναι άνίκανη νά κάνει την παραμικρή πράξη χωρίς την έγκριση της Δαμασκού.

Όσο για την λύση, η έκθεση αναφέρει: «Όλες οι μή Λιβανέζικες δυνάμεις πρέπει νά αποσυρθούν από τον Λίβανο».

■ Δέν είναι μόνο οι Χριστιανοί που έχουν αυτές τις άπόψεις. Και οι Μουσουλμάνοι διαιρούνται σε άριστερους και παραδοσιακούς μετριοπαθείς. Η άριστερά εύννοούσε άρχικά την Συριακή εϊσοδο γιατί την εξασφάλιζε έναντιον των Χριστιανών. Γι' αυτό τον λόγο, ο Λιβανέζος Προέδρος Έλίας Σαρκίς, Χριστιανός και ο ίδιος, ήθελε νά μείνουν οι Σύριοι (άν και δέν τους είχε προσκαλέσει στην χώρα του), έπειδή φοβόταν ότι οι Λιβανέζικες κοινότητες θά μπορούσαν διαφορετικά νά διχοτομήσουν την χώρα του.

Βαθμιαία, οι διάφορες άπόψεις σκλήρυναν. Οι Παραδοσιακοί Μουσουλμάνοι ήγέτες έχασαν κάθε δικαιοδοσία τους κάτω από την κατοχή της Ο.Α.Π. και της Συρίας. Έτσι, ο Μπασίρ Τζεμαγιέλ ήταν σε θέση νά πεί στην Διάσκεψη ότι «στον Νότο, οι Σίίτες Μουσουλμάνοι έχουν ξεγερωθεί και διεξάγουν άνοιχτό πόλεμο έναντιον των Παλαιστινίων. Στόν Βορρά, στην Τρίπολη, οι Σουνίτες Μουσουλμάνοι συγκρούονται μέ τους Σύριους».

Η δήλωση αυτή θά μπορούσε νά προκαλέσει ξανά σκεπτικισμό, άν δέν συνέβαινε οι άπλοι Λιβανέζοι Μουσουλμάνοι νά άκούονται νά εκφράζουν καθημερινά την απέχθειά τους για την ξένη κατοχή.

Οι Σύριοι πέρασαν τά σύνορα στις 31 Μαΐου

ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟ

Στις 30 Νοεμβρίου συζητήθηκε στη Βουλή η έπερώτηση των βουλευτών της «Νέας Δημοκρατίας» κ.κ. Τσαλδάρη, Άνδριανοπούλου, Σοφούλη, Παυλίδη και Παναγιωτόπουλου για τό αντισημιτικό πνεύμα που δημιουργήθηκε τό καλοκαίρι από τις έέργειες της Κυβερνήσεως, κατά τα γεγονότα του Λιβάνου. Οι έπερωτώντες βουλευτάι επέμειναν ιδίως επί της στάσεως των υπό του Κράτους έλεγχομένων μέσων μαζικής επικοινωνίας (Ραδιοφώνου, τηλεοράσεως).

Στην άπάντησή του ο ύπουργός Προεδρίας Κυβερνήσεως κ. Κουτσόγιωργας άντέτεινε ότι δέν υπήρχε πρόθεση για τή δημιουργία παρομοίου πνεύματος, δεδομένου ότι στην Έλλάδα δέν υπάρχει αντισημιτισμός και ότι ο πρωθυπουργός κ. Παπανδρέου έξήγησε σχετικά στους αντιπροσώπους του Έλληνικού Έβραϊσμού που τον έπεσκέφθησαν.

1975. Στους έπόμενους 18 μήνες, σκοτώθηκαν σαράντα έως πενήντα χιλιάδες Λιβανέζοι. Είναι κάτι πασίγνωστο, όπως είναι γνωστές και οι έν συνεχείς τραγικές εξελίξεις. Άλλά κανείς δέν έλαβε τον κόπο νά συσχετίσει τά διάφορα γεγονότα.

Η Ο.Α.Π. είχε τό δικό της μερίδιο στην ύπόθεση αυτή. Ο Πρεσβευτής Γκόρρα, ο Λιβανέζος μόνιμος αντιπρόσωπος στα Ένωμένα Έθνη, δήλωσε στις 14 Οκτωβρίου 1976: «Η Ο.Α.Π. έχει μετατρέψει τά περισσότερα στρατόπεδα προσφύγων, άν όχι όλα, σε στρατιωτικά όχυρά».

«Παλαιστινιακά στοιχεία που άνήκουν σε διάφορες οργανώσεις, κατέφυγαν σε άπαγωγές Λιβανέζων (μερικές φορές και ξένων), κρατώντας τους αιχμαλώτους και μερικές φορές άκόμη σκοτώνοντας τους», έπτε:

«Έχουν διαπράξει στον Λίβανο κάθε είδους εγκλήματα. Έκλεβαν διάφορα άγαθά και έφθασαν μέχρι τό σημείο νά ζητούν χρήματα, για προστασία». Είναι δύσκολο νά άπαριθμηθούν όλες οι παράνομες πράξεις που έχουν διαπραχθεί από τά Παλαιστινιακά αυτά στοιχεία».

Η άνωτέρω δήλωση αναφέρθηκε επίσης σε μία όμιλία του Σλόμο Άργκόβ (θύματος της πρόσφατης τρομοκρατικής έπίθεσης στο Λονδίνο) όταν ήταν Πρεσβευτής του Ισραήλ στην Όλλανδία τό 1979.

Η καταστροφή δέν τελείωσε τό 1976. Τό 1978 παρουσιάσθηκε μία τρομοκρατική άναζω-

πύρωση της. 'Ο ραδιοφωνικός σταθμός της Βηρυττού ισχυρίσθηκε πώς τό έτος εκείνο έχασαν τήν ζωή τους 60.000 άτομα, ενώ τό περιοδικό TIME ανέφερε πώς 400.000 Χριστιανοί έφυγαν από τήν Βηρυττό καί 35.000 σπίτια καταστράφηκαν.

«Τό 1979, άλλοι 990 σκοτώθηκαν», κατά τόν Νίκολας Τάτρο, ανταποκριτή του 'Ασσοσιέιτεντ Πρές στήν Βηρυττό. «Τό 1980 ό Τάτρο ανέφερε αριθμούς της άστυνομίας, πού βεβαίωναν ότι 2138 άτομα σκοτώθηκαν καί 6.815 τραυματίστηκαν. 'Η Λιβανέζικη έφημερίδα «Α' Λίβα» ανέφερε τόν 'Απρίλιο 1981 ότι 200 άτομα σκοτώθηκαν καί 1500 τραυματίσθηκαν στήν Βηρυττό μόνο τόν μήνα εκείνο.

Καί ή κατάσταση συνεχίσθηκε, χωρίς κανείς νά τήν βλέπει σάν κάτι περισσότερο από τούς συνηθισμένους διαπληκτισμούς της Μέσης 'Ανατολής. Καμμία όλοσέλιδη ανακοίνωση δέν δημοσιεύθηκε στόν τύπο από 'Εβραίους της 'Ελβετίας ή από άλλοθρήσκους της Γερμανίας, πού νά διαμαρτύρεται έναντίον της αίματοχυσίας. Καμμία μαζική συνάντηση δέν έγινε γιά νά ζητήσει τό σταμάτημα των σφαγών.

'Η Ο.Α.Π. παρέμεινε επάνω από κάθε επίκριση. Τό ίδιο καί οί Σύριοι. Τά θύματα ήταν κυρίως (αν καί όχι όλα) Χριστιανοί καί αυτό έφθανε. 'Ο άποδεκατισμός τους μπορούσε χωρίς δισταγμό νά χαρακτηρισθεί σάν δικαία αντίποινα από τούς καταπιεζόμενους Μουσουλμάνους έναντίον ενός λαού πού είχε τήν ίδια θρησκεία μέ τούς άλλοτε άποικιοκράτες κυριάρχους της χώρας.

Δέν μπορώ νά μήν αναφέρω τόν συνάδελφό μου Μωρίς Κάρ, πού βρισκόταν στόν Νότιο Λί-

βανο κατά τήν 'Επιχείρηση Λιτάνι — τόν Φεβρουάριο 1978. 'Εγγραφε τότε: «Βρίσκομαι σέ ένα Χριστιανικό περιφραγμένο στρατόπεδο μέ πλάτος 15 καί βάθος 8 χιλιόμετρα, όπου οί άγροί καί τά καρποφόρα δέντρα έχουν άφεθεί άκαλλιέργητα καί άπότιστα επί δύο συνεχή χρόνια, κάτω από τά πυρά των Παλαιστινίων πού κατέχουν τά Μουσουλμανικά χωριά όλόγυρα.

Δέν συνάντησα ούτε μία Χριστιανική οικογένεια πού νά μήν έχει ύποστει άπώλειες ή τραυματισμούς καί άκρωτηριασμούς». Πρόκειται φυσικά γιά δημοσιογραφικές άερολογίες — μέχρι νά άκούσει κανείς τήν έπιβεβαίωσή τους από τόν τυχαίο περαστικό όπουδήποτε πάει στό Λίβανο σήμερα.

'Υπάρχουν ένα σωρό θεωρίες σχετικά μέ τήν παράξενη αυτή συνωμοσία σιωπής. Δυτικοί δημοσιογράφοι έχουν κακοποιηθεί καί, σέ μερικές περιπτώσεις, έχουν δολοφονηθεί από τήν Ο.Α.Π. 'Η ύπηρεσία είδήσεων της Ο.Α.Π. ήταν τόσο άποτελεσματική ώστε στήν Βηρυττό οί δημοσιογράφοι δέν χρειάζονταν καν νά βγούν από τό μπάρ του ξενοδοχείου τους.

Οί Δυτικοί θεωρούν τούς 'Αραβες σάν ένα λαό, είτε αυτοί είναι Λιβανέζοι, Σύριοι, 'Ιρακινοί ή ότιδήποτε άλλο. Οί 'Αραβες έχουν τήν τάση νά άλληλοσφάζονται καί δέν χρειάζεται νά άνησυχεί κανείς γι' αυτές τίς άνατολίτικες έκρήξεις θυμού. 'Άλλες ιδέες έχουν διατυπωθεί γιά νά εξηγήσουν γιατί οί άντιπρόσωποι του τύπου δέν μπορούσαν ή δέν ήθελαν νά δούν όσα συνέβαιναν κάτω από τή μύτη τους.

«Όποια καί αν είναι ή αίτία της δημοσιογραφικής αυτής άδιαφορίας, παραμένει τό άδιάφευστο γεγονός ότι ό λαός του Λιβάνου αισθάνεται φοβερά τρομοκρατημένος από τούς ξένους είσβολείς μέσα στήν πατρίδα του καί οί πληροφορίες αυτές δέν έγιναν γνωστές στό Δυτικό κοινό.

'Η άποτυχία γιά τήν άποκάλυψη των δεινών των Λιβανέζων, άποτελεί γενική άποτυχία των επικοινωνιών πού θά πρέπει νά έξετασθεί.

'Ετσι εξηγείται γιατί τό 'Ισραήλ άντιμετωπίζει μία θύελλα από κατηγορίες από όλόκληρο τόν κόσμο γιά τήν όμολογουμένως καταστρεπτική είσβολή του στόν Λίβανο, ενώ ταυτόχρονα γίνεται εύμενως δεκτό από τά ύποτιθέμενα θύματα της είσβολής αυτής, τούς Λιβανέζους, επειδή — όπως λένε οί ίδιοι — εκείνο πού τό 'Ισραήλ κατέστρεψε ήταν στήν πραγματικότητα ή Ο.Α.Π. καί τά Συριακά στρατεύματα πού τούς καταπίεζαν.

['Από τήν έφημερίδα «The Jerusalem Post»]

ΧΡΟΝΙΚΑ

Γραφεία: Σουρμελή 2

Αθήναι (109) — Τηλ. 88.39.953

★ Εκδότης: τό Κ.Ι.Σ. εκπροσωπούμενον υπό του Προέδρου του κ. Ιωσήφ Λόβιγγερ, ό όποιος είναι καί ύπεύθυνος συμφώνως τω νόμω (Σουρμελή 2 - Αθήναι).

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 2

★ Επιμέλεια εκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος της Ενώσεως Συντακτών Περιοδικού Τύπου.

★ Υπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνη ΕΠΕ, Σπ. Δοντά 10, Αθήναι.

★ Τά ένυπόγραφα άρθρα δεσμεύουν μόνον τό συγγραφέα τους.

★ Η αναδημοσίευσις κειμένων είναι ελευθερά, με την προϋπόθεση, ότι θα αναφέρεται η πηγή: Περιοδικό «Χρονικά». Κεντρικού Ισραηλτικού Συμβουλίου.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...

(Παροιμ. 3:18)